

Tėvynės Sargas

mėnesinis laikraštis su paveikslėliais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos:
szviesos, tikėjimo ir kalbos.

Gaunamas Prusose už 50 kap. Tilžėje pas J. Lapiną (Goldschmiedestr. 8.)
Klaipėdoje pas Rikard Brusdeyliną kniugu kupcezių;
Amerikoje už 1 dolerį Seranton Pa. pas Rev. A. Kaupą (1423 n. Main Ave).

Aukas ant lietuviszkų rasztų priimame ir apskelbiame.

Turinys Nė 1.

Nuodingi kirminai	1	Papilės. Isz Kretingos. Isz	
Musų „bajorai“ arba „szlėktos“	3	Peterburgo Isz Kronsztato.	
Aszaros tarp juokų	8	Isz Amerikos. Isz Viesintų.	14
Musų iszkałos: Nauja Kartėnos		Senovės Paľangos miestas	25
iszkaļa. Kretingos iszkaļa.		Musų rasztai	26
Naumieszio iszkaļa	12	Marguminai	29
Įvairios žinios: Isz Darbėnų. Isz		Nuo redakcijos	31
Ginteliszkės. Isz Užpalių. Isz		Priedas	

Nuodingi kirminai.

Vieni kirminai ėda javus, kiti daržoves, kiti vėl sodnus, kandis drabužius, ir kiti; visi jie daro žmogui pragaisztį. Bet yra da bjauresni kirminai, kurie tankiai visą žmogaus turtą suėda, ukę iszdrasko, sandarą suardo ir duszioje nerimastį (nepakajų) palieka. Norėtum žinoti, kokie-gi tai yra kirminai? Yra tai „paslaptiniai advokatai“. Paslaptiniais advokatais vadiname tuos žmones, kurie neturėdami advokatiszko nė mokslo nė diplomo, tacziaus užsijema advo-

katurą. Dar daugiau pasakysiu: jie yra **nuodingi kirmimai**, dėlto kad žmonių sąžiną užnuodyja (užtrucyja) ir pagadina: uždega szirdysę atmonyjimą (atkerszą), svetimo turto pageidimą, perkreipia iszmanymą apie dorybę, susiundosukelia vaikus ant tėvų, brolius ant brolių, susiedus ant susiedų, atitraukia nuo darbo burį žmonių ir vilioja prie bylų (provų) su vilczią neteisingo pelno. Dvideszimti metų su virszum praėjo nuo to laiko, kaip mūsų krasztę labai priviso tų „nuodingų kirminų“; jų burys tolyn vien dauginasi ir graužia-ėda žmonių sąžinę, sandarą ir turtą, platindami aplinkui bjaurų antkritį (zarazą) bylinėjimo (provojimos). Suveda į neteisklę vaikus su tėvais, brolius su broliais; vienai jeib-katrai pusei pataria dalyties žemę, atsiskirti; užveda bylą (provą) iszardo-iszdrasko ukę, žemę; paūkėję vėl antrąją pusę pakursto: „grįžk atgal draugėn — asz jumus vėl suleisiu“ — ir, tikrai, vėl suvaro gyventi draugėje. Kam czia pelnas? — Žinoma, advokat-palaikiui: jis nuo abiejų pusių uždirbo, o tie vargszai po keletą szimtų pragaiszties apturėjo. Arba: tėvai buvo pardavę žemę, piningus pilnai pajemę už žemę; szitai, advokatas prisistato prie vaikų su rodą: „ką man duosite — asz jums tėviszkę atprovosiu?“ Tokių neteisingų bylų atsirado daugybė. Arba: susipykins du dėl kokio daiktelio; ateina prie vienos pusės advokatas ir sako: „tu jam nedovanok, paduok jį i tiesą (suda) . . .“, o kad susipjauna, tadą advokatas bėga prie antros pusės ir sako: „Kiek man duosi — asz jumus sutaikinsiu . . .“ Kiek tai bylų kilsta visai be reikało, arba su noru skriaudos ir neteisingo pelno, o vis per tuos paslaptinius advokatus! Kiek nekaltų aszaruosę plusta, kiek ipuoła į didį vargą, kaip daug skriaudų į dangų szaukia atmonyjimo . . . Tie paslaptiniai advokatai be szirdies, be sąžinės, nėjokios Dievo baimės neturi — apie meilę artymo jau nei kalbėti nereikia — nei ant jokios žmogiszkos skriaudos (krividos) neatsižvelgs, kad tikt regi sau pelną, uždarbį . . . Kaip daugelį žmonių iszveda isz teisybės kelio, prikalbėdami prie neteisių liudyjimų, kaip daugelį prikalba prie neteisių prisiekų! . . . Ėlatrų, visuomet gatavų ant neteisios prisiekos, kiekvienoje parakvijoje tuziniais priskaitysi — laukia tiktai bene susiprovos kas: bus

jiems uždarbė . . . O kas juos iszmokino neteisiai prisiekti? o-gi tie laurai „paslaptiniai advokatai“, tie „nuodingi kirminai“, savo nuodingą gėluoni kaskart gilyn įleidantys į draugijos organizmą.

Kas dar piktesnis yra, tai tas, kad tie „paslaptiniai advokatai“ tankiai darosi tavo tėvynės iszdavikais, pranesdami palicijai ar tai ant kningelių gabentojų, ar tai ant kunigų . . . O kartais tie paslaptiniai advokatai palieka paslaptinės palicijos agentais ir už iszdavinėjimą savųjų brolių jema algą nuo rusiszkos paslaptinės palicijos, varydami judosiszką darbą.

Girdėjau, dvasiszką vyresnybę žadant neprijemti į seminariją ne tik „paslaptinių advokatų“, bet ir jų sunų. Neužilgo, ir nuo „Ziemstų“ sulauks jie smarkaus ir stipro persekiojimo.

Damas.

Mūsų „bajorai“ arba „szlėktos“.

(Rasztas isz Kauno apskr.)

Garsus istorikas J. Lelevelis, draugas A. Miekeviczės, savo rasztuose iszrodo, kaip atseina žodis „szlachcie“, kurį lyg szioł vartoja Lenkų ir Lietuvos bajorai. Pagal Lelevelio nuomanę, kurią czia suatraujęs paduodu senovės laikuose maža Lenkų dalėlė, vadinam „Lechitais“, susikuopus į szaiką pagolių, ugnimi ir kardu pamuszė po savo valdžią silpnesnius savo brolius „paliokus“ ir apkrovė juos mokescziais. Turtingesni lenkai, kurie nenorėjo Lechitų jungą neszti, iszspirko ir tapo priskaityti prie Lechitų draugystės. Tokiu žinoma, ir kitokiu budu Lechitų skaitlius augo kaskart didyn ir neilgai trukus jų valdžia iszsiplėtė ant visų lenkų. Žmonės esantieji po jų valdžia (paskiau „chlopai“), pradėjo juos vaditi: Lechitais, Lachitais Lechcie, Lachcie, z Lachcie“, o isz to ant gało pasidarė ir „pan szlachcie“. Tikrai, kaip isz kiauszinėlio — kirminėlis, — isz kirminėlio trundė, o isz trundės ir drugys su sparnais.

Tokia tai pradžia Lenkijos bajorų pagal nuomanę Lelevelio garsaus istoriko, bet lenkai pripažinti to nenori ir vercziau savo bajorijos pradžia iszveda isz vokiszko

žodžio „Schlacht“ (karė) tas jiems geriau patinka, nės nenori prisipažinti prie „poniszko gimimo ir ubago veislės“.

Lelevelio nuomanę patvirtina ir vardai, kuriais dabar „paliokus“ vadina lietuviai — „Lenkais,“ o maskoliai „Liach“. Lenkai ir lietuviai senovėje mažai tepasipažindavo, nės kaip vieni, taip ir kiti ramiai sau linojo po miszkus. Bet kad Lechitai suziupo į savo rankas valdžią, tadą pradėjo kariauti su lietuviais ir maskoliais, ir vardais „Lenkas Liach“ pradėjo visą „paliokų“ tautą vadinti. Tą tiesą tvirtina senoviszki Maskolijos raszta, o lietuviai ir sziantdien dar tebevadina „paliokus“ — lenkais. Lelevelis, kaip paeinas isz žydu, ne vienpusiszka raszė, kaip apie Lietuvos dalykus taip ir Lenkijos, o jo istoriją skaitant, kaip ant deño matai visą ukiszką ir politiszką Lenkijos surėdymą. Raszė atvirai ir teisingai, kas buvo ir kaip buvo; apraszė žmonių padėjimą po ponų valdžią, pridėdamas takną, kiek bajoras mokėjo nuo galvos už užmuzimą „chlōpo.“ Užtat Lenkijos rasztininkai, ypatingai bajorai, nežino arba labai mažai žino, kas tas buvo Lelevelis, bet paklausk jų, kas toks buvo M. Rej z Nagłowic? tai tuoj atszaus, pagaliaus ne vienas ir lietuvis — bajorėlis kad tai buvo „dobry pisarz, to drugi Salomon“*) Isztikro tikt antras Šalamonas galėjo taip rasztyti: „bajoras yra tai tobuliausias sutvėrimas“ (najdoskonalsze stworzenie), koks tikt kada iszėjo ir galėjo iszeiti isz Dievo rankų, o už jo (bajoro) nieko nėra, ir jeigu kas butu, tai neverta matymo. Nežinau, kaip dar lenkai aukso laikuosę prie „Tėve mūsų“ tų žodžių neprikabino?

Dabar klausimas, ar iszpuola mūsų bajorams savę vadinti „szlachcie,“ kurio pradžia taip tamsi o iszsiplėtimas — kaip skerių,**) Man rodos, kad ne pagal mūsų istoriką Narbutą, Lietuvos bajorija yra taip sena ir svarbi, kaip Rymas, o antra, vokiecių „baron,“ maskolių „bojarin“ ir Lietuvos „bajoras“ pagal analogiją vienokiai skamba ir prasmė ta pati.

*) Tai geras rasztininkas, tai antras Šalamonas.

**) Szaranczių.

Apart to gerai kiekvienas numano, kad titulai „baron, bajorin“ szlōvingesni ir svarbesni, tai ar ne vercziau-gi butu, kad musų bajorai nustotu neszioti svetimas plūksnas, o pradētu savę raszyti „bajoras“ arba nors „bojar?“ Nės žodis szlachcie“ ne tikt musų bajorams nepritinka, bet dar jus nužemina ir daro dalininkais kokius ten „Lechitų,“ kurie pagaliais žmones badė ir pilvus skrodinėjo pakol įgijo valdžią, bet ant nelaimės ir paskiau to nesiliovę dare.

Antra, laikas jau butu susiprasti musų bajorams ir pamislyti, kaip jau toli iszklydo isz kelio savo prosenių tėvelių, kurie ne žinojo ir nenesziojo lenkiszko vardo „szlachcico“ ir neszvargotavo svetimoms kalboms, paniekinę savo, kaip dabar daro. Laikas jau butu gydyties nuo lenkiszų ligų, kurioms taip lyg szioł serga ir kitus užkreczia. Czia noriu kalbėti ypatingai apie Kauno apskriczio (pavieto) bajorus, kurie baisiai yra sulenkėję ir isztvirkę. Kauno apskriczio: Vandžiogalos, Bapų, Janavos, Zeimių, Dotnavos ir abidvi parapijos miesto Kauno jau visai susilenkavo; Ļabunavos, Kiedainių ir Juosvainių parapijos puslenkės, o Krakų parapija, kurie lyg szioł vis dar turėjos, bet dabar czia lenkystė žengia drąsiu žingsniu tolyn, acziu geradėjaus-kunigėliams tos parapijos. Augszcziau paminėtose parapijose ne tikt bajorai, bet ir žmonės valsczionis sekdami bajorų paveikslą lenkiszikai kalba arba tiesiog sztavaruoja. Kalba lenkiszikai, bet jų kalba panaszi į eisėną klyszo vaiko: iszkraipę ir sudarkę kelių kalbų žodžius ir sudėję į vieną daiktą, kaip Palangos „trejidevyneri,“ nė sziokią, nė tokią kalbą sutvėrė. Dėl pavizdžio ir žinios pridursiu czia kelius tarmius musų taip vadinamos lenkiszkos kalbos: „Marysia, neicna rugeniukia, kojukia pabadiniausia“ „przinioslam ciecko okszesac“ (apkrikszyti). Kot taikinialsia szczuira slapać, ale an szmurkszt i „skovalsia do nuony“. „Juzuk! wypęc parszuika s katy!“ „Gdzie pan ojciec bylasz?“ (klausia sunus). „Kuždan rok tu maurou narasta.“ „Antos! — Cuo? Gdzie kylasz? — Bylam poszedszydo somsiada. — Jakiego? — Aža u Daugwilā“ ir tt. ir tt.

Tokių žargonų ne mažą kningą galima priraszyti, bet isz tų kelių žodžių, kuriuos czia priduriau, galima suprasti, ko tokiai kalbai nedatenka ir kas pardėta. O musų bajoreliai taip prie jos prisisėgė ir taip ją pamilo, kad lengviau žydą atpratinti nuo tałmudo, negu juos nuo tos kratinizskos kalbos. Dar to ne gana: jie tą savo kalbą skverba kitiems, kaip tikt įmanydami. Nelaimingi tie vargszai berneliai, mergelės ir piemeneliai, kurie tarnauja pas musų bajorus, nemokėdami lenkiszskai szvargatuoti.

Tokie vargszai turi baisius paniekinimus iszkentėti ir kiekvieno žodžio prisiklausyti „chłopų ir chaimų“ pakol nepramoksta szejp taip „po polskiemu„. Terp dvarponių ir kaimiszkių nesutikimai ir vaidai, o vis dėl to, kad ponai ir bajorai dar vis tebeserga lenkiszskoms ligoms ir neseniai dar įtikėjo, kad ir „chłopas“ turi duszią, kaip man pacziam neseniai prisipažino vienas bajoras. Dvarponiai, ne tikt ką nesirupina apie apszvietimą savo mažesnių brolių, bet jie dar juos tamsina, lūpa ir skriaudžia: tur but jiems dar atsirugsta barszcziai, kuriuos valgė priesz 1861 metus, t. y. baudžiovos laikę.

Didžiausia vienok priežastis vaidų ir nesutikimų yra lenkiszka kalba, nės ponai ir bajorai ją vartoja, savę už lenkus laiko ir kas lenkiszskai nemoka, tai tokio bajorai arba visai į savo draugystę nepriėma, arba priėmę iszjuokia ir iszniekina. Nevatnas daiktas! tyczia mėgindams lengviai įkalbėjau keliems bałtrusiams, kad jie yra lietuviai ir tuoj pradėjo lietuviszskai mokyties, o su Lietuvos bajorais to nepadarysi — tai yra ženklas, kaip jie žemai nupuolė ir iszklydo. Porą metų atgal vienas bajoras parvažiavo isz Varszavos ir jį namie apspito kiti bajorai klausinėdami, ar lietuviszskai kalba „chłopai“ apie Varszavą? — Ar gali-gi buti didesnis apjakimas ir tamsumas?

Sįzmet asz pats, eidamas draugę su bajorais, sutikau ant ulyczios Krakų miestelyje bajorą, su kuriuom, kalbant apie szi, apie tą vienas isz mano draugų bajorų isztarė „cielas gaspadorius“, tai tas net suriko: „O Jezus! tai tu Staryti lietuviszskai kalbi? fe! fe!“

Bajoras kaipo ukininkas yra praszciausias, dėlto jeigu kas važiuodamas par kaimus laukus pamato dirvas sužė

lusias ir apleistas, tai tuoj klausia: „ar ne bajoro ezia laukas“? arba „tai ir N-kaimoje įsimaiszė bajoras“? Ne kartą atsitinka ir tokius bajorus matyti, kurie aria, pakol nieks nemato, o pamatę keliu ką atvažiuojant, tuoj guła į griovį arba prie ežės, barzdas pastatę; bet „viens karts nemeluos“: gaus kadą nuo medžiotojaus szuvį į barzdą, kuri, vejui pucziant, visai panaszki į kiszki (zuiki). — Vargszai, nabagai, verti pasigailėjimo tie mūsų bajorai! nutiło jau „liberum veto“ ant seimo, kaip Rymo amfiteatrę po įvedimo krikszczionystės „jau neklykia circensės balsai“*), bet nenustoja vilties: su vieną ranką aria, o su antrą vis dar siekia Piastų vainiko.

Mūsų bajorai ir kitokių liuomų žmonės turi įsidėti gražų pavyzdį nuo Szvedijos ir Norvegijos žmonių. Nors tuosę krasztuosę oras ir žemė prastenė negu pas mus, vienok medžiagiszkas padėjimas žmonių ten yra kur kas geresnis, ir acziu vienybei ir darbsztumui jie taip kultūros ir apszvietimo dalykuosę pakiło, kad dabar net visa Europa ant jų žiuri, stėbis ir ne vienamę dalykę jų pavyzdį seka. Ten žmonės skirias į tris liuomas: ricierius, bajorus ir valsezionis, tas skyrius užsilaiiko tikt teorijoje, o praktikoje nėra jokio skyriaus: visi vienokiai myli savo kalbą ir paproczius, visi už vieną ir vienas už visus užstoja, visi par vieną, kaip kas iszmano ir iszgali, rupenas savo žmonių ir tėvynės buvį pagerinti. Kas ko moka, kitą mokina, apszvieczia, dėlto tenai moka visi raszyti. Ar negalėtu-gi ir pas mus taip buti? galėtu ir labai galėtu, jeigu mes taip gyventumeme, kaip jie gyvena. Rankų, galvų ir pas mus nemažiau, bet kas isz to, kad tos rankos moka tikt kitus plėszti, o galva žino tikt, kamę Miravas ir Leiba gyvena.

Žvilkerėkime ant gało į Saksoniją į tą turtingą ir apszviestą krasztą, kur galimo sakyti pabirkos visa miera žydi ir ant vietos iszdirba visokius verpałus ir audeklus, vienok dvaruosę ir dvareliuosę rasi paneles sedžianczias už ratelių ir staklių: verpia ir audžia, tartum su pabirkoms nori lenktynim eiti. O pas mūsų bajorus retoje tikt

*) Zodziiai poezijos „Roma“ isz „Pavasario Bałsų“ Maironio.

grįčioje terasi ratelį ir stakles; o jeigu kur ir randas, tai tikt samdytos mergelės audžia ir verpia. Dėlto mūsų bajorės ir bajoraitės pusnuogės vaiksčziuoja, apsitempusios raudonais burliokiszkais szkarmalais: „kad ir nežmoniszkai, bet kitoniszkai“.

Yra ir tarp bajorų gerų žmonių, bet labai maža dalelė, o nesulenkJusių — tai visai nėra.

Tarp tokių ir su tokiais žmonėms mums Kauno apskr. reikia gyventi. Dievas žino, kada sulauksime tos pageidautos vaľandelės, kada mūsų bajorai ir szeip sau žmonės nusikratys nuo lenkiszķų dulkių ir kada kaipo tikri broliai, susispaudę rankas, pradės isz vieno darbuoties dėl garbės ir labo mūsų nuvargintos tėvynės.

Raszau tuos visus dalykus ne isz neapykantos lenķų, jų kalbos ir bajorų, bet isz skausmo szirdies. Myliu lenkus, jų kalbą bajorus ir visus gerus žmones, o nekencziu veidmainystės ir isztvirkimo. Kas yra lenķų, tegal sau laikos lenkai, o kas yra mūsų, turime savo neapleisti ir ginti. O jeigu keno jausmas tapo užgautas, praszau dovanoti, nės viską rasziau, ką macziau, girdėjau ir kiti raszo, isz abeľnos meilės žmonijos. —

K. Strelankis.

Aszaros tarp juokų.

Kas man darbo, juog tėvynę
Spaudžia sopuliai;
Juog piktieji ją paminę
Žudo teip baisiai! —
— Duok stiklelį szen, brolyti, —
Duok užliet' vargus! . . .
Szimtą metų pamatyti
Duota mums nebus.

Kas man darbo, juog Bažnyczia
Verkia kruvinai;
Juog ją žeidžia, tarsi tyczia,
Patįs jos vaikai! —

— Užrukyti duok, brolyti!
Dumai teužsklis.
Reikia dumais uždaryti
Sąžinei akis! . . .

Kas man darbo, juog jaunimą
Žudo mums gudai;
Juog per mokslą — apjakimą
Duoda vien tiktai!
— Žalią staľą traukk, brolyti,
Vintai skleisk bubnus! . . .
Dienos ilgios! . . . ką daryti,
Iľgu teip nebus!

Kas man, juog vaikus bedieviai
 Žudo amžinai,
 Juog jau žalią medžio žievą
 Kerta kirminai! . . .
 — Popai į cerkves, brolyti,
 Gena mus' vaikus. —
 Bet vienam ką bedaryti?! .
 Kaip sau bus — tebus!

Kas man, juog jau pasileido
 Griekai kaip vanduo;
 Juog ant žydinciojo veido
 Gelsta jau ruduo! . . .
 Kas man darbo tai, brolyti!
 Juog žingsnius vaikų
 Ir vedžioti, ir taisyti —
 Darbas kunigų! . . .

Kas man darbo, juogei vargszo
 Niekas neužstos,
 Juog ąpais isztofo barkszo,
 Mirszta be plutos! . . .
 — E, jau vargszai tie, brolyti,
 Visados jie bus! . . .
 Liepk vežėjui užkinkyti,
 Trauksme į svečius! . .

Kas man darbo, juog barzdocziai
 Žydai siurbia mus;
 Juog jų geismams ir jų socziai
 Vis gana nebus! . .
 E, be žydu jau, brolyti,
 Apsisuks gałva . . .
 Juk ar pirkti, ar taisyti
 Kas padės tadą?

Sako: gelbėti draugija
 Reikia jau gyvai!
 Kas man darbo! tekirmija,
 Kad tik man gerai!

— Kas man darbo? tu, brolyti,
 Suvadink szunis, —
 Trauksme sau kiszkius vaikyti,
 Kaip tik kiek praszvis! . . .

Sako: reikia atgimimo
 Dėl tėvų szalies! . . .
 Sako: be pasiszventimo
 Saulė jai neszvis!

— Kas man darbo, juk, brolyti,
 Atsiras tokie,
 Ką norės savę žudyti
 Tepasiszvenz' jie!

Sako: sentėvių liežuvis
 Tai dvasia tautos!

Sako: iszgamma lietuvis
 Be tėvų kałbos! . . .

— Kam man ta kałba, brolyti, —
 Ko ji man brangi? . . .
 Dar už burą paskaityti
 Gal manę visi . . .

Sako: mokslas tai galybė,
 Ginklas ir viltis! . —
 Sako: duos mums jis didybę,
 Atidengs akis! . . .

— Kam tas mokslas man, brolyti,
 Proto man gana!
 Kas daug nori iszmanyti
 Tam apsvaigs gałva! . . .

Kas man darbo, juog ir rėkia
 Ant manęs kiti;
 Juk ir jie augsztai iszlėkę
 Nusileis visi.

— Miegas lenkia man, brolyti,
 Gałvą jau seniai; . . .
 Eikim sau pasivartyti
 Łovoje saldžiai

Oi nutilkit kanklės skaudžios,
Leiskit — teuzmigs! . . .

Jums tik dūmos, giesmės griaudžios,
O juokai netiks! . . . —

Maironis.

Mūsų iszkaļos.

Nauja Kartėnos iszkaļa.

Visi žino, juogei apszvieta Rosijoje visužemiausiai stovi. Tą gerai supranta patīs maskoliai; todėl kas metą rupenas padauginti skaitlių mokyklų. Maskoliai neužmirszta teipo-gi apie apszvietimą arba, tiesiau sakant, apipaikinimą ir mūsų brėlių lietuvių, terp kurių „narodnos ir prichodsko-cerkovnos“ mokyklos dygsta kaip grybai po lietaus, o lietuviai, nesuprasdami jų užduoties linksmi jas sutinka. Teip kartėniskiai jau seniai pradėjo užvydėti savo kaimynams, kurie turi nuo 20 metų tas mokyklas, todėl ant paduoto jiems projekto visi su džiaugsmu sudėjo savo kruviną skatiką, už kurį praėjusioje vasaroje atsistoję puiki buta dėl mokyklos, į kurią vaikszzčius vaikai lietuvių-katalikų, nės Kartėnoje apart pisoriaus ir naujo uczteliaus ir su žvakę nerasi pravoslauno. Mokslą reikėjo pradėti su Dievo pagalba, reikėjo tą mokyklą paszventīti. Sztai atėjo diena iszskilmingų paszventinimo apeigų. Gaspadoriai su pacziomis ir vaikais jau brėksztant pradėjo plūsti į Kartėną ir, linksmi byluodami, apstoję mokyklos butą. Starszina su szimtininkais, deszimtininkais daro tvarką, nės jau eina kariatos, pribuvo vice-gubernatorius, marszaļa, protojeriejus du popu ir daug czinauninkų. Vice-gubernatorius pirmas pasergėjo, kad nės kunigo ir tuojaus pasiuntė asesorių į kleboniją, bet nelaimė, klebonas sirgo, o kamendorius prie ligonio, todėl sugrižo nieko nepeszęs. Tris popai yra, kam czia da kunigo bereik! Ant balso vice-gubernatoriaus, kiek parėjo, sulindo į vidų, kur popai atlaikė molebną ir gausiai paszlakstė visas sienas, ir visi iszėjo ant kiemo, kur buvo pastatyti du staliukai su gėralais ir dovanomis. Popas paszventinęs juos, pradėjo dalyti dovanas: p. starszina gavo nemažą kryžių vaikai po bulkelę pirago, kryželį ar medalikėlį. Tolesnei, visi su popais nusibrazdino į bažnyčią, kur altaristai liepė atgie-

doti „Te Deum laudamus“. Puotas, par kurį vice-gubernatorius pagyrė valsczionis ir liepė naudoties isz mokyklos, pasigailėjo nebuvimo kunigų, užbaigė tą iszkilmę. Kaip kokia audra praėjo tos apeigos ir visa vyresnybė bedžiaugdamos iszmarmėjo savais keliais. Ramumas ir pakajus vėl pagrižo į musų miestelį. Mokykla savo szeziais langais szypsodama kniupsojo nekuri laiką tuszcziomis sienomis. Atėjo ruduo ir vaikai, kaip musės ant pataukuotos musmyrės, pradėjo plusti į mokyklą. Ir mergelems pasinorėjo paragauti maskoliszkos rukszties. Pirmoji tokį aitrų pavyzdį davė **Valantienė**, brukdama savo 17 metų dukterę į mokyklą. Dėl jauno neženoto ucziteliaus czia jau ne maža laimė. Jis ją labiaus „mokino“, rodo mañoniai apkabinęs; kartais, visus atleides, ją pasilieka dėl tolesnio „mokslo“. Už tokį pasielgimą **Valanciukė** jau gavo užmokesnį. Prie varpinyczios atsirado priklijuotas apgarsinimas apie **Valanciukę**; eidami į bažnyczią, daug žmonių ją skaitė, pakolei **Valanczius** užmatęs nenuplėszė. Nupleszti istengė tiktai krasztus, kurius ir nugabeno ucziteliui. Likusį vidurį, nežinia, kas supurvino, kad policija negalėtu sužinoti įtašos. Neužilgo sujudo tyrinėjimai, bauginimai, bet vehtui: matyti ne mulkis tą padarė. Kartėniszskiai lyg sziolei džiaugias „ir mes turime savo mokyklą,“ bet kiekvienas, skaitąs lietuviszkus laikraszczius, gerai numanys, juogei nēr isz ko girties; kartėniszskiai tokiu savo pasielgimu nemažą padarė žingsnį prie pravosiavijos. Kartėniszskiai, nors netoli rubežiaus gyvena ir galėtu naudoties isz lietuviszkų laikraszczių, bet jiems „prusinė“ meilesnė. Sziantdien kartėniszskiai jau teip aptemo, kad nebe-mato nieko prasto tamę, juogiai mokyklą szventino ne kunigas, bet popas; nuo jo prijėmė kryželius, medalikelius, szventitas bulkeles; dėl jų nereiks nieko katalikiszko mokslinyczioje, užteks kartėniszkiams „ikona“; iszmoks maskoliszškai keikti, plėpėti, suges jų paprocziai ant gašo atsisveikins su sąžinė ir patįs ne pamatys, kaip tapo neblietuviais ir nebkatalikais; vistorija-gi tą neiszmintingą jų pasielgimą ant amžinos gėdos liudys ateinanczioms kartoms. Broliai kartėniszskiai! laikas jau ir jums pabusti isz miego: gabenti ne degtinę, bet lietuviszkus laikraszczius ir juosę jieszkoti pamokinimo, kaip reik ginties

nuo maskolio. Tokies iszkałos, kaip dabar yr, maža mums naudos atnesz, o musų dvasią susilpnins.

Kretingos iszkała.

1) Jau 18 metų kaip turime tą patį „pradinės“ mokyklos ucztelių p. Katalymovą. Jis neapkenczia lietuviszkos kalbos ir „dieło obrusenija“ varo visomis spēkomis. Par 18 metų Katalymovas neiszmokino, bo nenorėjo, lietuviszkai nė žodžio; norints visi jo mokitiniai pradeda savo mokslą nė žodžio nemokėdami maskoliszka. Aiszku, kaip eina mokslas musų vaikų. Katalymovas tankiai užgriebia tikėjimo jausmus vaikų. Iszguldo neretai apie pravoslāvija ir katalikystę; pravoslāvija, sako, yra geriausias tikėjimas, katalikų teipojau neprastas už pravoslāvija biszkį prastesnis, teip juogei pagal gerumą ir grynumą pravoslāvija užima pirmą vietą, katalikų antrą vietą. Tą iszguldęs, kłausia vaikų: koks tikėjimas geresnis? — jei vaiks ne mulkis, atsako: katalikų ir gauna: „durak, svoloč, niegodiaj“; vėl aiszkina ir kłausia kito . . . Broliai kretingiszka! nebukite mulkiai ir neleiskite tam pusprocziui paikinti jusų vaikus! Kas dieną sugrižusį vaiką isz mokyklos iszteiriaukite apie tos dienos mokslą. Susirinkę į kupetą galite už tus dalykus paduoti skundą ir praszyti kito uczteliaus, kadangi jis tą daro prieszingai valdžios įstatymams, zokonams, kuriuose aiszka pasakyta: запрещается всѣмъ и каждому ради различія вѣры вчинять ссоры или распри, или брань, или чинить поношеніе 67 с. т. уст. о вѣрот. **užginta yra visiems ir kiekvienam isz priežasties skirtumo, tikėjimų kelti barnes arba vaidus, arba nesątaikas, arba piktžodžiavimus.**

Naumiesczio iszkała. (Panevežio apygardoje.)

Pradžioje vasario mėn. praėjusiųjų metų bjauriausi lietuvių szižintoji ir melagė, Vilniaus gazeta „Miestnik's“ pakėlė didelį szauksmą ant Naumiesczio kamendoriaus, kunigo Jono Konopackio. Žindeidu buvo mums žinoti, isz kokios priežasties, ir sztai ką isztyrėm.

Terp Naujamiesczio parapijonų atsirado tokių kvailių, kurie mažas savo mergaites pradėjo leisti į „narodną“ iszkałą, gal dėl iszsimokinimo dailiaus maskoliszka keikties.

Isz sodžių, tiesa, neleidė niekas; tik isz paties miestelio karcziaminis atvokatas ir da tris, kurių pavardžių neminau vosime, įterpė savo mergaites. Dabartinė maskoliszka iszkała, tai tikra nelaimė mergaitėms, dėlto vietinės iszkałos mokytojas K. J. K. netrukęs perspėjo iszgamas-tėvus, nors žinojo, kad maskoliszka valdžia nepagirs jo už tą. Isz tikro, inirszę pusgalviai, pasitelkę akuszerką, kurią vieną kartą kun. buvo iszmetęs isz kvateros už ką ten (!), apskundė palicijai. Palicijai žinoma, labai tinka, kad patis katalikai ėda savo piemenį, ypatingai tokį, kurs negailis padėti savo galvos už aveles. Par dvi dieni asesorius su deszimtininkais darbavos, maskoliszkai keikdami tus, kurie nerodė taip, kaip maskoliams ir skundėjams norėjos, bet sakė tikrą tiesą. Nežiurint tadą į jų parodymą, pasiremant tik ant skundėjų įmelavimą, sprausinkas nuraszė gubernatoriui apie nepaprastą vodingumą kun. Kon., o priesz kitus gyrės iszsiųsiją. Ant gubernatoriaus paklausimo, dėlko užgina mergaitėms eiti į iszkała, kun. Konopackis vėl drąsiai ir aiskiai iszpasakojo, dėlko lietuviszkos mergaitės negali vaikszezioti į dabartines valseziaus mokyklas. Tatai dėlto:

1. kad mergaitės negali mokyties draugėje su vaikais, nės isz pat jaunystės prisiklauso nuo jų visoko nedoro, pasilikdamos be jokios prižiuros;
2. prie iszkałos nēr skyrimos vietos dėl atbuavimo prigimtų reikalų, tadą turi atbuti kartu su kitais; o tas rodos nepadoru;
3. pats mokytojas pasergėjo nedorus apsėjimus vaikų ir mergaiczių ir isz iszkałos leido skyrimai vaikelius, skyrimai mergeles, bet ką maczys, kad ant kelio kits kito laukia;
4. vaikeliai pradėjo nuo savo tėvų vaginėti visokių daiktus, pardavinėti arba mainyti ant cukerkų pasivaizzinimui su mergaitėmis;
5. iszkałoje, kur esti kupetoje vaikai abiejos lyties atsitinka stacziai bjaurios begėdystės juokavimę. Gubernatorius, apturėjęs tokį aiskkinimos, užvestą bylą apvertė ant niekų, kunigą paliko be jokios karonės. Vienok Mokyklų Direkcija dręso atstatyti kun. Kon. nuo mokinimo vaikų ant

visados, kaip žmogų, kuriam maskoliai negali įtikėti. Jiems juo patinka tie, kurie nesiprieszina, bet dar padeda isztvirinti lietuviszką jaunumėnė, nės isztvirkusią lengviaus maskolinti.

Tatai tėvams persergėjimas, kad netiktai savo mergaiczių neleistu į maskoliszkas valseziaus mokyklas, bet ir savo sąsiedus — neiszmanėlius perkalbėtu neleisti. Rupinkites pramokyti mergaites namie ir ne maskoliszkai, bet lietuviszkai raszyti, skaitliuoti istorijos. Aggi turime jau tam tikras kningeles. Teip užsiauklėsime sau paczias, ne urėdninkienes. Kam joms maskoliszkai reikia? Negut norėtu už maskolių isztekėti, o to jug-gi niekas isz mūsų nenori.

Szapnagis.

Įvairios žinios.

Isz Darbėnų (Telszių apsk.) Mūsų valsezius par keletą metų buvo jau lyg 500 rub. susikrovęs isz sztrapo ir kitų paszaliniių piningų. Tarpininkas (Posred.) tur buti jau seniai tykojo tų piningų, nės tankiai juos peržiūrėdavo ir po karonę uždrausdavo, kad valsezius nė kapeikos neimtų be jo žinios. Dabar neseniai atvykęs į valseziaus butą, atsineszė kokį ten paliepiamą nuo gubernatoriaus iszveszti tuos piningus į banką. Starszina ir valseziaus rinkikas (zborszczikas) ar isz baimės, ar isz nesupratimo įdavė tuos piningus be jokios kitų žinios, už ką visi vyrai ant jų labai užpyko. Ir isztiesų: kam duoti piningus kitam, kad patsai geriaus gali valdyti? Kas dabar žino, ar tie piningai sugriž kada į darbėniszkių rankas, ar bus apversti ant kokių paminklų žudytojams mūsų paczių, kaip tai — Muraviovi Vilniuje, ar ant stacziatikiszkių koplyczių, kaip jau nekartą atsitiko. Tegul sau ir bankoje rasys, ir tadą koks vargas bus, kol beiszgausi! Dėl kiekvieno reikalų praszyk daleidimo nuo tarpininko, o gal ir nuo gubernatoriaus. Ant ko jiems duoti, duos, ant ko ne, iszsižadėk! Ar-gi ne geriaus butu buvė, kad patįs butu užsidėję banką dėl skolinimo nedidelių piningų tiems patiems valsezionims, kad priseina jiems netikėtas reikalas. Isz bankos gaus po puspenkto rublio nuoszimczių, o patįs žmonės su dideliu

džiaugsmu mokėtu septynis rublius; regi, koks pilnas butu buvęs, o ir saviesiems didžiausi paszaupa. Musų žmonės ir deszimtį rub. nuo szimto su džiaugsmu mokėtu, nės prisireikus tuojaus trejeto deszimtų, o negalint nekamę gauti, puola prie žydų arba prie žinomųjų paľukininkų ir užmoka deszimtį už trisdeszintis. Bet krikszczionims neiszpuola imti didesnių paľukanų, kaip 7—8 r. nuo szimta ant metų, nės deszimties rublių sziuosę ľaukuosę bemaž-ko nekamę szimtas neatnesza, o isz nelaimės naudoties ne-szľovinga.

R. Mažutis.

Isz Uszpalių (Ukmergės apsk.) Vaziuodamas par Uszpalių miestelį apsisotjau ties Irszos kromu pasiganytų paľsusio arklio. Užsikuriau pypką ir kľausaus, ką czia du žmogu tarp savės rokuojas. Abudu ľabai seľojos, kad turi savo tarpę neiszpasakytai nedorą žmogų — Sėmeniszkių Bislį. Ką tik gird, beatmini jaunystės griekus; nelaimė, kad ir paskui nepasitauso. Bislio bijos visi kaimynai, kaip ugnies; ką tu su juo? Uždegs ar arklius pavogs ir galas. O vis par ką tokiu pasidarė? Par arielką ir prietelystę su žydais. Pažiurėk į ką jis pavirto: bjauru pažiurėti! Akis isz gėrimo visuomet užraudonavusios, kaip vėžio, baigia varvėti, variniai usai ir barzda nurudavo į žalvarį. Jei kur įklius į sueigą, susziundys gerti arielką, paskui susimusz, paskui gadysys ir . . . vėl arielką gers su visais. Tikras velnio tarnas-gundintojas. Sueigoje su juo kiti geria, bet dvejose — niekas nediršta, nės visuomet pirmasiai apsvaigsta (sako, kad užnuodijas) ir . . . nubudęs neberanda, ką buvo turėjęs. Pasiskusi, užgėdinsi, grasys uždegimu ir visi tyli. Antai Sakalaucko untis (antis) pardavė už savasias, o pasarmatytas pradėjo gražoti sudeginimu, ką jam lengva ir padaryti, nės turi sueigą su visokiais vagiais ir žydais. Kiek kartų matėme, kaip Bislis žydų barzdas maloningai nubucziuoja. Mums kitiems, rodos lengviaus butu szuniui į uodegą pabucziuoti, ne ką žydui į barzdą. Žinoma, nedykai bucziuoja; užsimoka toks tokį! Bislis ir pamokyti neduodas: kunigui ľankant, visuomet iszsineszina ľaukan, kad nesusitiktu; žino, kad bars, praszsyz geruoju, žodžiu įkirės bereikaľo. Juog toksai žmogus neiszzeis geru keliu, tai neesant pranaszu, gal iszpranaszauti.

Žingeidinga butu žinoti, ar ir mirdamas teip bijosys kunigo, kaip dabar. Butu liudnas likimas, o teip bus: koks gyvenimas, toks ir mirimas. — Kaimynai negerai daro nusileisdami prieš palaiduną; su bailiais tokiems drąsiau. Pagandinkite ir jus aną nors kartą, bene pasitaisys.

Katinas.

Isz Ginteliszkės (Telszių apsk). Giltinė žino, kodėl į Telszių apskritį pradėjo skirti urėdninkus vien isz pasienio sargų. Nejaugi prascziaus buti pasienio (gronyczios) sargų, tankiai gaunancziu riebų kashį nuo kontrabantneszių. Jie kuone visi turtingi, o vienok . . . eina į urėdninkus. Žemaitčiai, tokiems netikėkite nė už vieną skaitiką! Czia negeras dėl mūsų užmanymas. Bene siunczių jų valdžia, kaipo prigudusių prie sznipinėjimo, idant pasekmingiaus gauti žemaitiszkus rasztus, kurie tarp jų teip prasiplatino? Nėkuomet su urėdninkais nebukite atviros szirdies: sziantien jis tau geras, rytoj tavę iszduos, arba atmindamas ką nuo tavęs girdėjo, pasinaudos dėl prisikabinimo prie kitų. Sztai į Ginteliszkę ant „pirmosios słužbos“ atėjo buvusis sargas prusiszkojo rubežiaus prie Tauragės — pavardę Dyvenka; į Kainynus į Mosėdį atėjo buvusis sargas prie Garždų, pavardę — Duboviks. Dyvenka da tebėra biednas, bet Duboviks esąs gana jau turtingas isz kontrabantų. Duboviks esąs žmogus prastas, launinkų susikviečiaš kasdieną po burį be jokio reikalo; sząl jie par kiauras dienas, laukdami, bene pasiųs kur, o neturėdami darbo girtuokliauja, arba darbus urėdninkies nės užduotus dirba. Reikia skųsties tarpininkui, kad bereikalo žudo žmones. Dyvenka, kas žino, koks bus! sziuo žygiu pasijuoksiu tiktai isz jo sprendimo apie kunigų „gerumą“. Žinoma: alkanas apie duoną minavoja; biednas Dyvenka apie piningus minavoja ir dideliai rupestingai sukuroja apie senuosius turtingesnius kunigus. Ant jo nelaimės, nedideliai bevyksta palicijai iszgauti piningus nuo kunigų, o neiszgaudami begali tik dantį griežti, kitoko pikto negalėdami padaryti. Vienok-gi randas bailus, kurie po senovei dreba iszvyzdami raudonsiulį. Apie Ginteliszkės sąsiedus Dyvenka sziteip atsiliepia. „Beržora kunigas labai doras: jisai man tankiai ant didžiųjų szvenczių at-

siunczia po 3 r., o kad asz pats nuvažiuoju, manęs maļoniai klausia, bene ėsi ko norint trukstus? bene reikia ant kokių norint reikalų piningų? tokio doro kunigo asz dar neesmi matęs! Pusžlibis Płatelių klebonas pininguotas, bet szyksztus nemieruotai. Taipo-gi Spitrakis Szateikių gal but kad ir turiąs sziek tiek, bet nieko nenor dovanoti. Asz jo klausiu, kur tu dėsi, moters ir vaikų neturėdamas? O jis sako, o pasenėjęs kunigas kamę beužpelnys? Da szyksztesnis senas Ginteliszkės klebonas. “ Matome apie ką musų palicija ļabiausiai rupenas. Ļaukan tokius iszmeskite už apkaklės nusitvėrę, ne piningu duokite! Ar jau nebėra reikalingesnių ir naudingesnių dalykų, reikalaujanczių jusų piningų? Ar jau nebėr lietuviszkų rasztų? — Viena kartą mums besirokuojant apie sargybą, stovinczią ant prusiszkojo rubežiaus, apie kontrabantneszių bukłumų, apie atidavimą lietuviams spaudos, sztai ir Dyvenka. Ką, sakom, misliji apie lietuviszkas kningas? Ar bus mums duotos? Spaudą gird, caro leista, tik tamsi žmonės nežino; nežino, kur kreipties su praszymais dėl spaudos. Mislijame sau: žemaicziai žino, kur kreipties ir nekartą yra praszymus davę, ale tas neļabasis Pobiedonoscevo augintinis Soļoviovas, vyriausis perdėtinis cenzuros komitetę yra didis prieszas lietuvių ir lietuviszkos spaudos. Jis kartą iszsitarė: „Kol galvą ant peczių nesziõsiu, lietuviai spaudos nesuļauks.“ Tatai mums patieka! Na, nėra ko daryti: vargkime toliaus, traukdami szviesą isz už sienos.

L. Szumelis.

Isz Papilės (Sziaulių apygardoje). 8 dienoje sausio mėnesio szių metų buvo pas mus lietuviszškai-inteligentiszkai bajo rizkos vestuvės (veselė), kurios tarp musų lenkuojanczių bajorelių pakėlė daug kalbų ir gincų. Jau-nasis p. Bražd. lietuvis isz Maskvos, ļocninkas keļeto aptiekoriszkų magažinų, vedė sau už moterį dukterį vieno apsi-bankrutijusio bajorelio p. Ban—cziaus. Vencziavonė (szliubas) buvo lietuviszka, kuri musų bajoreliams ļabai nepatiko. Vienas isz bajorų bažnycioje net balsu atsiliepė: „Co to jest, Mospanie? Sliub po chłopsku! To trzeba nam zdjąć z grzbietu fraki i włożyć siermięgi, a na nogi zamiast

bótów chodaki“ (kas tas yr? Mužikiszka vencziavonė! Tad reikia mums nuo nugaros nusivilkti frakus, ir užsivilkti sermėgą, o nuo kojų nujauti czebatas ir naginėmis (vyžomis) apsiausti). Tatai matote, kokia yra mūsų bajoriszka inteligencija ir jos nuoseklumas! Tfu, mospanie!

Trumpaskvernis.

Isz Kretingos (Telszių apygardos). 1. Užklausiau vieną isz kretingiszkių, ar skaitote lietuviszkus laikraszczius ir kningeles? Atrėžė man: neskaitome, bo nenorime užsipelnyti vardą „velniukų“. (Teip buk iszsitaręs Kretingos gvardijonas-Tarvydas apie skaitanczius maskolių užgintas kningas; bet jis ginas taip někuomet nesakęs. Red.) Ne gana to, prie mūsų atsirado aiskzus ir paslaptingi iszdavikai, kurie norėdami įtikti valdžiai tankiai nekaltai užveda paliciją, kad padarytu krata. Praėjusį rudenį paliciją pasikvietė į klosztorių patsai gvardijonas Tarvydas, o dabar laukia nuo maskolių didelio, didelio lyg pat bambos kryžiaus; paveizdėsime, ar sulauks. Miestelyje buvo kratos prie kromninko p. Empacherio, p. p. Biržansko, Urbasziaus, Kauną; Kretingsodoje pas p. Sziputį net tris sykius, Kurmaicziuosę pas Biržanskį ir d. kitur kur; bet, dėkui Dievui, nėkur nieko nerado. Pas Biržanskį ir vieną kartą pas Sziputį buvo formaliszkos kratos: butą turėjo apstoję raiti ir pėsti kareiviai, o viduje kratė palicijiszkas czinauninkas (teip ant sienos vadinas vyresnysis czinauninkas, lygus asesoriui), sargų apicierius ir žandaras. Pas Biržanskį nieko neradę ir pailsę susėdo prie stało. „Biržanski, sako, pasakyk tiesą, tau nieko prasto nebebus; juk-gi szią naktį tu gavai 12 pakių kningų; kaip galėjai teip staigiai ir dailiai užslėpti?“ Ar-gi ne mulkiai. Kad prie Szipuczio buvo krata, galėjome ir mes pasinaudoti. Ten, kaip ant kokios karės susirinko visi kareiviai ir jų virszininkai, palicija ir žandarai. Kitosę vietosę (Sziputis ant pat rubežiaus gyvena) galėjo drąsiai eiti, bet, rodos, mažai tėjo. Nieko neradę szipucziams padarė nemažą iszkadą isz to pykczio; neva jieszkodami kontrabantų subadė mėsa, sviestą, obuolius. Urėdninkas iszlaužė padėtą ten Zubernalės skrynią, iszėmė 55 rubl. Nelaiminga mergina nustojusi pastarojo graszio, norėjo par sudą jieszkoti tiesos,

bet įbauginta Siberija, nutilo. Tie atsitikimai gana rodo mums, juogiai mūsų virszininkai maskoliai dėlto tiktai valgo duoną, kad mus skriaustu ir neduotu apsiszviesti; už tat mes da labiaus turime mislyti apie takelius, kuriais nors maži spinduliai galētu mus pasiekti.

2. Kretingos pintuvės tai jau visai nežmoniszkos! Be atsitikimų, szaukianczių į dangų atmonijimo negal apseiti. Priminsiu tiktai vieną baisesnį atsitikimą. Tubauczių sodoje ant pintuvių vaikas K. Biržonskis norėjo nudurti vaikina P. Dirgelį už tą, kad iszėjo szoktų su ano numylėta. Durimas su peiliu nusidavė, ir Dirgelis silpnai susirgo. Tėvas sielojas, nės tai vienturtis. Kas bus kalta jam, nēr žinios; lyg szioł tebėra liuosas. Svetiszškai valdžiai pintuvės su girtuokliavimu nerupi: tai ne kontra-bantai; dėlto priderėtu dvasiszkijai atkreipti akis ant tų nedorų priproczių.

3. Sztai viena už kitas mažonesnė naujiena. Nežinau, kas įkvėpė maskoliui paėmus ant rubežiaus katalikiszkus abrozodus ir rožanczius siųsti ne popui, kaip pirma, bet klebonui katalikų bažnyczios atiduoda vełtui. *Keleivis.*

Isz Peterburgo. Lietuviszkas klausimas, pakeltas maskoliszkamę laikrasztyje „S. Peterb. wiadomosti,“ pasklydo net ir už rubežiaus. Nekalbant apie užrubežinius lietuviszkus laikraszczius, tą klausimą atkartuoja lenkiszki, prancuziszki ir Serbijos laikraszcziai, kaip paduoda „Tėvynė“. Maskoliai pasijutę tokiamę padėjimę, kaip anas kaułus iszbėręs „gėda rinkt, gėda tikt“, griebės už melo. Ministerija Vidaus Dalykų siunczia straipsnį pas Suvoriną, redaktorių „Nowogo wremeni“, kuriamę stengias darodyti nereikalingumą lietuviszkos spaudos. Dovanokite, paklydau sakydamas „stengias darodyti“: teisiog — meluoja, o maskolių melas tamę dalykę teip aiszkus, kaip kad pasakycziau, kad Ryga stovi ant Nemuno upės. Ministerija savo straipsnyje buvo pasirėmusi ant to, kad lietuviai jau visai sulenkėjo arba susimaskoliavo — „osławianilis“ ir niekas nebe kalba grynai lietuviszškai dėlto ir spauda lietuviszkoje kalboje jiems jau nebereikalinga esanti. Suvorinas, nors tikras maskolis ir rusofilas, vienok apie teisingumą Ministerijos pažiurų tamę

dalykę, lenkės, klausdamas patarimo prie p. P. Płaszyckio*), profesorius Universiteto ir Katalikiszkokios Dvasiszkos Seminarijos. P. Płaszyckis jam tuoj' atsakė, kad „lietuviszka kalba o kaip buvo, teip ir tebėra, ir jeigu koks maskolis nuvažiuotu į Savaļkų gub. nemokėdamas lietuviszškai kalbėti, tai ir badu nustiptu.“ Suvorinas, matyt, da turi kibirksztele žmoniszkumo; tą straipsnį atmetė nespauđes.

Atsirado ir kitas maskolis-galvoczius, Pobiedonoscevo augintinis, Sołoviovas**) didžiausis lietuvių prieszas ir smaugikas Petropylėje, kursai pradėjo siulyti 2000 rub. tam, kas atsiras norias iszduoti lietuviszka kalendorių maskoliszkomis litaromis, bet ir tas ant niekų iszėjo, kad lietuviai su pasiszliksztėjimu atmetė jo užmanymą.

Isz Kronsztato (ties Petersburgą). Karjera Joanno Kronstatskio jau nupuolė, kas tai de Joannas Kronsztatskis, lietuviai jau žino, nės ir „Apžvalga“ nekarta jį szlovino; vienok nebus pro szalį da karta priminti, kad tas Joannas yra tai didis maskoliszkas stebukladaris. Porą metų atgal geležinkeliu važiuodamas arba ulyczią eidamas daugiausiai budavo girdi maskolius, kalbanczius apie Joanną. Maskoliszki laikraszcziai garsino jį kaipo szventą popą, skelbė jo stebuklus, apraszinėjo jo keliones, neužmirszdavo įraszyti net kur eidamas barzdą pakrapsztė, kur nusisznypsztė, nusispiovė ir t. t. Bet dabar to jau nėra: visi nutilo, tartum, kad Joanno nėra ant svieto nebeliko. Dėlko teip? Viena, kad savo „modlitvojimais“ caro Aleksandro III. neiszgydė, nors prie jo par dienas ir par naktis tupėjo; antra, kad stebuklai pradėjo nebevykti. Viena kartą prie didelio žmonių susirinkimo atėjo prie Joanno moteriszké, pasiramscziudama ant kriukių, ir pradėjo prie visų praszyti, kad Joannas iszgydytu ją. Joannas, kaip visuomet, pradėjo melsties, isztiesęs ant jos rankas ir ant gašo suriko: брось костыли и ходи (mesk kriukes ir vaikszeziok); nabagė paleido kriukes, bet . . . tuojaus, kniupszezia pavirto ir nosį sau susigrudo. Atsikėlė kruvina, kaip jautis, žmonės

*) P. Płaszyckis yra didis mylėtojas lietuviszkos genealogijos ir istoriszkos archeologijos ir tamę mokšto dalykę daug darbuojas.

**) Kas tai yr Sołoviovas, veizdėk augszeziaus — isz Ginteliszkės.

pradėjo juokties ir lojoti stebukladari, o kiti pradėjo ruoszties iszperti jam kailį, bet Joannas pajutęs nelaimę, rankomis plastendams, kaip iszsimaudžius žąsis nubėgo szalin ir pasikavojo. Taip tai pasibaigė pasiuntinystė maskoliszko pranaszo ir stebukladario. (Viskas kuotikriausi tiesa.)
K. *Strelankis.*

Isz Amerikos (vasario 14 d.). Nors „Saulė“ skelbė, kad du isz mūsų laikraszczių nustos iszeidinėję, o viena spaustuvė bus parduota, bet lyg tyczia, netiktai nė vienas laikrasztis nenupuolė, bet susilaukė dar dviejų draugu: nuo Naujų Metų pasirodė „Galybė“ (mėnesinis laikrasztis, iszleidžiamas „Kardo“ spaustuvėjė) ir trimėnesinė „Dirva“ (iszeina Shenandoah) Nemaciau dar „Galybės, bet sprendžiant isz laikraszczių aptarimų, kuriuos skaitau, yra ji tolesniu trukių „Lietuviszkojo Bałso“, „Apszvietos“ ir „Naujos Galdynės“, t. y. greta akvų ir kartais gerų straipsnių tilpsta joje szlamsztai, kurie seniau buvo madoje apszviestuose krasztuose, o dabar pelėja ant lentynų, antikvariszku (senovės) kningynų. Pavyzdžiu gali buti „kunigija, spaviednyczia ir moteris“; patsai antgalvis užtektinai apsako turinį. Pirmasis „Dirvos“ N — tai apystorė „Medega Simano Daukanto bijografijai“. Telpa joje apraszymas Daukanto gyvenimo pagal M. D. Silvestraitį, kurs 1893 m. už piningus kun. A. Burbos ir A. Miliuko važinėjo po Žemaitiją, rinkdamas žinias apie mūsų užsitarnavusį istoriką. Be to randame laiszkus K. Moygio, kun. Pabrėzos ir K., straipsnius, savamę laikę raszytus įvairių ypatų (asabų) ir įvairiuose laikraszcziuose apie Daukantą, teipo-gi keletą paveikslėlių ypatų ir vietų, sujungtų su vardu mūsų žinomo tėvynainio. Girdėjome, kad „Dirvoje“ iszeis Basanavicziaus žinios apie lietuviszką daktarystę, albumas garsių lietuvių, istoriszku vietų ir lietuviszku tipų, paskui Pabrėzos Botanika irk; už ką „Dirvai“ tiktai pasisekimo galime linkėti. —

Pas mus dabar daugiausiai szneka apie bylą szerifo Martino ir jo 57 pagelbininkų, kurie kaip jau rasziau 10 d. rugsėjo 1897 m. be priežasties suszaudė straikuojanczius anglekasių ties Lattimer. Byla tęsiasi jau 2 nedėli ir tęsysis mažiausiai da kokį mėnesį, nės paczių liudininkų isz abiejų

pusių yra į 400 su virszum. Kaip viskas pasibaigs, nėra da žinios, bet galima spėti, kad arba visi kaltininkai bus paliuomoti, arba geriausiamę kartę szerifas su keliais pagelbininkais (deputies) gaus mažą bausmę nės szita byla ne kas kitas, kaip kova tarp darbininkų ir didžturczių, o didžturcziai turi daugiau piningų ir geresnius advokatus, 2 nuszauti ir pažeisti buvo vieni svetimžemiai, kurių tikri amerikiečiai (yankees) neapkenčia, 3 kiek lyg szioł davėsi patirti, sudžios yra linķę prie iszteisavimo kaltininkų ir, ant gało, pati persekiojanti pusė nedaug rupenas apie nubaudimą szerifo. Vienok ar szejp ar teip byla sujudino visą Ameriką, nės Suvienytosę Valstijosę yra pirmutinė tokios iszvaizdos. Wilkes Barre'je, kur byla atsilieka, dabar sėdi korespondentai didžiausių Amerikos laikraszczių, isz kurių vienok atvirai ir energiskai stoja už darbininkus tiktai įtekmingas „New York Journal“. Jeigu szerifas taps nusudytas, tad, kaip girdėti, Austrija ir Rusija pareikalaus nuo Suvienytų Valstijų atmokisnio užmusztiems bei sužeistiems savo pavaldiniams.

Lodge'o bill'ius, apsunkinąs ateivystę į Suvienytas Valstijas, jau perėjo par senatą ir dabar eina par kongresą antrąsyk. Pagal jį tas, kurs tarp 16 ir 60 m. amžiaus nemokės skaityti ir raszyti savoje bent kalboje, nebus įleidžiamas į Ameriką. Kiekvienas supranta, kad nuo tokio įstatymo nukentėtu daugiausiai italiečiai, slovakai, lenkai, lietuviai ir isz dalies airiai. Anuomet prezidentas Cleveland pasiprieszino tam bill'ui, bet dabartinis Mc. Kinley beabejo jį užtvirtins, kaip veik galutinai kongresas jį priims. Užgautos tautos siunczia protestus į Washingtoną; iszsiuntė ir lietuviai isz kelių vietų, bet apskritai visuomenė tam neteisingam įstatymui silpnai prieszinas.

Amerikietis.

P. S. Minavojamą „Moygį“ lietuviai „Moigisu“ vadina. Moigisas, kaip Imbrasas. Nežinau, kamę tiesa. *Vaisxg.*

Isz Vieszintų (Ukmergės apygardos) **Bažnyczia.** Visu-prascziausi Lietuvos bažnyczia, man rodos, Vieszintosę. Tiesa, ji da ne teip seniai pastatyta, bet par nepriveizą teip nuskurdo, juog griecziaus į kłojimą panaszi pasidarė,

kaip į bažnyčią. Par ilgus metus buvo stogas kiauras; lietui užėjus bažnyčioje nebuvo sausos vietos; laikę sz. Miszių, szvenciausį kunigas turėjo gelbėti nuo ląszų tai rankomis, tai apkniaupdamas ir galvą ląszus gaudydamas. Szimet tapo apkłota, bet nebuvo verta kłoti; geriaus iszpuola naują statyti, nės ir sienos jau gerokai apipuvusios. Bažnyczios vidus nepanaszus į Dievo namus. Didysis aukuras (altorius) tuom tik nuo sienų iszsiskiria, kad priesz jį dega lampelė su alyvą. Sienos iszlejotos dażytą drobule, kuri daugalyje vietų jau atszoko; vėjui kilus rodos, kad kokios dvasios ląndzioja pasieniais. Prie deszinio szalinio aukuro stovi V. Jezaus stovyłas menko darbo, greicziaus panaszus į baidyklę. Neseniai maliavotos stacijos teip menkos, kad prisiziurint asaboms reikia stiprai dantis sukąsti, kad prasijuoktum, nežinai į ką panaszios; ne į žmones, greicziaus į korius jerolifiszkus rasztženklus, randamus ant sienų, iszrasztų priesz kelias tukstancias metų. Apie vargonus nėra ko ir kalbėti. Apskritai viskas apleista o kas taisyta, tai teip netikusiai ir negražiai, kaip ant juokų. Tokią bažnyčią turėti tai gėda ir kunigams ir parakvijonims. Ale negeriaus ir kitur, kamę daug bajorų.

Žmonės. Kaip parakvijos akis-bažnyčia apleista, teip ir patį parakvijonį apsileidę, kaip ir pavirszutinė iszveizda parodo: beveik visi su nuskurdusiu ir labai nedrąsum veidu, vaikszcioja daugiausiai nieko ne mislydami; labai retai tesutiksi žmogų, turintį ant veido sziek tiek mislies ir energijos; kiti visi tarsi ko iszsigandę, tarsi nori nuo žmogaus bėgti. Mažas supratimas apie savę tai senovės pasekmės: kas jų lyg sziołai nemindė? Kas tiktai panorėjo: kiekvienas kaimynas szlėktpalaikis, ponas, statantį juos ant vieno laipsnio su galvijais; kai kurie pasirodo gerais ir žmoniszkais, bet tik pavirszitiniai: isz tikrųjų vis-gi spiaudo ant jų kalbės. Prityriau visus musziskius, lenkiszikai kalbanczius vienadus esant Vieszintosę jie nusmelkė viską lietuviszką, priverti ir bažnyczios tarnus, tuos tikrus ubagus nekiteip kalbėti, kaip lenkiszikai, adynas giedotu lenkiszikai, laikę Miszių szv. ant vargonų-lenkiszikai, kurios be maž-ko visi nesupranta. Lenko-

manai visur bruka savo kalba, eidami prieszais Bažnyčios įstatymams, pripažistantiems už liturgiską kalbą tiktai lotyniską; tas jiems reikalingas, kad galētu szaukti ir teisinties „papročiu nuo amžių“, kurs turi pasilikti dėl to, nors butu prieszingas įstatymams. Kiekvieną, kurs panorētu sugražinti cielybę istatymų apszauks maisztininku, **ardancziu** bažnyčios rėdą (suprask-lenkiską rėdą). Lenkomanų interesus laikyti lietuvius tamsybėje, kaip p. Ryksztė jau raszė; lietuviai susipratę papraszys nebemindžioti kalbos, atiduoti prigulinczią jei vietą bažnyčioje. Tokio parakvijonių pareikalavimo, kuriò neiszpildyti negalētu, musų puslenkiai labai bijo, bet tenurimsta: da toli tas laikas, kad vieszintiečiai supras ir pareikalaus savo tiesų, įgaus drąsos ir pasitikėjimo savo galybei. Dabar jiems nė į galvą neateina gyventi pagal savo protą. Apsileidę teip pasidavė kitų vedimui, kad bijo jau žingsnio padaryti neteip, kaip kiti, nors prie visų geriausio dalykò. Dėlto nė kokių naujų permainų negal czia įvesti nė ukiszkuosiuosę nė kitucę dalykuosę; kiekvienas tik žiuri, ką kaimynas daro, tas ant treczio ir teip toliaus, o ant savęs niekas neremias, niekas nemislija, negalvoja ir nesanprotauja, o kad ir ką iszgalvotu neturi energijos įvykdinti. Tarp vieszintiečių visų labiausiai reikalingi paveikslingi žmonės, paskui kuriuos bėgtu kiti kaip avinai. Ir dabar randas „provadninkai“, nelaimė, kad tik prie pikto. Gaidu daros tų burių, kuriais piktadėjas varto pagal savo užmanymo ir jam žinomo tikslo; pravadninkai moka sujungti burį, kad eitu, kaip vienas; bet isz to buris dėl savęs nėkuomet neturi nėjokios naudos. Naudą turės, kad patįs galvos ir jungsys, supratę, juog sujungta syła neperlaužiama, bet kol neapsiszvies, nieko nebus, o apszvieta sunkiai czia eina. Skaitanczių kningielias nėra, kas da blogiaus, nė reikalo nepripažįsta; netikusiai mokėdami skaityti, nebrangina kningų, tingi patįs persilaužti arba nors vaikus perlaužti. Retai tesamdo mokytoja ir tai ant trumpo laiko arba kokį netikusį mažai mokantį, kad tik „bėdą nustumti“, apgauti sąžinią; dariau, sako, ką galėjau, bet tas netiesa: darei savo vaikams nedaugiaus, kiek butu, pamotė dariusi. Dėlto tankiai užauga iszgamos, kurių laukti laukia sausos szakos: kuomet-gi ant jų bus

pakarti. Apart dviejų-trijų nerasi visoje apygardoje žmonių, kuriems galėtumi įtikėti, ant jų pasiremti: jei jis neviszškai paikas (durnas), kokių didžioji dalis, jei truputį supranta, tai tokiam truksta sąžiniszkumo, retai teatras tas dvi doras-izmintį ir sąžiniszkumą sujungtas vienamę žmoguje, teip kad apie slaptos dalykus pavojinga ir pasisznekėti.

Szeszkas.

P. S. Daug czia tiesos. Toks žmonių padėjimas randas ne vien tik Vieszintų apygardoje, bet daugalyje ir kitų vietų. Visur apszvieta reikalinga dėl atgijimo, kaip saulės szviesa dėl sveikatos.

Red.

Senovės Palangos uostas. (Istoriszkos žinios pagal seną rankrasztį). Senoje gadynėje ant Kurszo pamarės susistatė szie miestai: Klaipėda (dabar praminta Memel), Szventoji A, Liepava (Liepojus), Vindava, Irbenas. Liepava visados buvo svarbiausis Kurszo turgamiestis. Klaipėda Kurlandijai prigulėjo lik 1325 m.; paskui atiduota Prusams pakilo augsztyn ir ilgą laiką buvo svarbus uostas dėl Žemaiczių ir visos Lietuvos. Visi javai ir kitas Lietuvos tavoras eidavo už rubežiaus link Klaipėdos, kol nepravedė geležinio kelio lik Liepavai. Szventoji A tadą tiktai pakilo augsztyn ir pasidarė didis andliaus miestas, kadą buvo atimta nuo kryžiuokų ir priklausė prie Lenkijos ir Lietuvos. Lietuvos prekyba su užmariniais krasztais ėjo pro Szventąją A. Ilgai netrukus isz Anglijos atvyko nemažai prekėjų, kurie apsigyveno Szventoje A ir įrengė angliszką andliaus kompaniją (draugystę). Kadą lenkai susimuszė su žuvėdais (Szvedais), Palangos uostas, arba Szventoji A, nupuolė. Karei pasibaigus XVIII amžiuje žuvėdų karalius Karolius XII liepė Palangos miestą sulyginti su žemę, o Szventa A uostą užpilti žemėmis, arba užgriauti. Teip padarė karalius, įpraszytas Rygos kupczių, kurie norėjo visa prekybą pas savę sutraukti. Isziro tadą ir angliszka draugystė; pražudus par tas permairnas daug turto, persikėlė Liepavon, kamę ir szioje gadynėje tebėra jų giminės.

Upė dėlto praminta „A“, kad jos vaga panaszi į tą literą; „Szventą“ lietuviai praminė dėlto, kad buvę czia kriksztijami. Kad da nebuvo Kauno gubernijos, Palanga

prigulėjo Kurszui, o A buvo rubežium tarp Vilniaus ir Kurszo gubernijų. Senojo miesto vieta tebematos ant kairiojo upės kraszto. Uostas A buvo nuo Pałangos miesto už 1 mylios; bet kad visas paupis prigulėjo prie Pałangos, tai ir uostas A tankiai buvo vadinamas Pałangos uostu.

Lietuviai neturėdami kito uosto, siųsdavo pro Pałangą visus savo tavorus. Pałanga negalėjo par daug iszsikelti, dėlto kad isz vienos pusės trukdė Liepava, isz antros Klaipėda. Kadą kryžiokai valdė Kurszą, tai Pałanga ir visai negalėjo prasiplėsti, nės buvo toks jau įvedimas, kad vienas tiktai Rygos uostas teisiskaitė laisvu uostu, į kurį galėdavo įplaukti visi laivai, o kiti uostai kurszo pamarės buvo laikomi „užeiktais“. Paskui kiteip virto: laivai užeidavo ten, kur jiems patogiaus budavo, bet Pałanga ir tadą nelabai prałobo, nės negilaus jos uosto niekas nesi-rupeno pagilinti.

Dabartiniai Pałangos ponai, grapai Tyszkevycziai buvo padarę pamarėje ilgą didelį tiltą, kokią pusę viorsto į mares isz akmenų ir drutų pusų, idant laivai galėtu sustati, bet irtas darbas nepavyko: smelys (smiltis) užneszė tiltą; dabar jį pradėjo ardyti, lūpti akmenis rumų ir bažnyczios pamatams. Didelis kasztas iszėjo ant niekų.

Lietuvos andliaus papartis (karunėlė) buvo raudonas, ant jo ranka su iszkeltu kalaviju.

Musų rasztai.

1) **Lietuvos Istorija** nuo gedimino D. L. K. iki Liublino uniją paraszyta Simono Daukanto, buvusiojo Vilniaus Universiteto philozophijos Magistro. II kninga 1897 m. 530 pusių. Didžiausias veikalas visiems žinomo S. Daukanto, didžiausias lietuviszkos literaturos turtas. I kninga tos paczios „Istorijos“, teipo-gi stora, jau seniaus iszėjo. Nėra ko gailėtis ir 3 rs. už abidvi kningi; su tokiomis kningomis nebutu gėdos nė priesz kokius mokycziausius žmones pasirodyti.

2) **„Hygiena“**, arba mokslas apie užlaikymą sveikatos. Mes mažai te rupinamės apie sveikatą; o tuotarpu nėra

žmogui nieko brangesnio priesz sveikata. Gydytojo visuomet nepasiklausi, kaip reikia užsilaikyti, kad nepragaiszintumi sveikatos: minavojamoji kningelė užstoja gydytojo vieta, nės mokina, kaip apsisaugoti nuo visokių ligų, užauklėti sveikus ir tvirtus vaikus ir tt. Kasztuojanti keturių grivinų.

3. „**Apie žemę ir kitus svietus**, jų buvį ir pabaigą“ sutaisė pagal Heilperno-Szernas. Labai naudinga kninga, daug keistų žinių apie regemą dangų ir iszaiszkinimo visokių atsitikimų ant dangaus. Didelė kninga. Kasztuoja 75 kop.

4. „Padėjimas Lietuvių tautos Rusų vieszpatystėje“ gr. Lelivos vertė kun. Antanas Kaupas.

5. „Położenije Litowskago naroda w Ruskom gosudarstwie“ tai ta pati tik rusiszka. Aną paraszė maskolis Matrosowas; bet norėdamas, kad ji teip plācziai pasiskleistu tarp maskolių, kaip „Russko Polskoje Otnoszenije“, paraszta vieno lietuviszko grapo — Lelivos, padėjo teipo-gi Lelivos paraszą. Matrosowas gina Lietuvius nuo maskolių prispaudimo, iszrodo, kiek gero Lietuva padarė maskoliams ir szaukia, kad už gerą-geru atmokėtu — duotu didesnę laisvę, o visųpirmu — spaudą. Rusiszka kasztuoja 2 rs., Lietuviszka (?) kalba labai augszta, gerai aną permāno tiktai mokytesnieji, nės tiems ypatingai paskirta.

6. „Rankvedis Gromatų raszymui“, mokina, kaip reikia raszyti gromatas giminėms, pažįstamiems, ponams, kunigams ir kitiems. Kaip reikia sveikinti visokiuosę atsitikimuosę didžiosiosę szventesę, vardo dienosę ir tt. Kas nori gražei ir prigulinczei raszta sutaisyti, tas geriausiai pasimokys isz tos kningelės. Vienok nėkuomet nereikia stacziai **iszsi-raszyti** nuo pradžios lyg gało, tiktai prisiveizdėti, kaip reikia raszyti. Kninga negali žinoti, kas tau rupi. Jei nuleistumi kam žodžius, perraszytus isz kningelės, tai sułauktum tokio atsakymo: „Paraszyk toje paczioje kningelėje, lapą atvertęs“ — tai butu gėda. Kasztuoja apie pusę rublio.

7. „Virszininkai“ paraszė Perkunas. Labai juokingai apraszo musų kraszto czinauninkus, ypatingai asesorių.

8. „Terp skausmų į garbę,“ poëma isz dabartinių laikų paraszė St. Garnys. Gan puikios eilės, o keletas giesmelių yr teip gražių, kokių da nedaug teturime.

9. „Amerika pirtyje“ Komediija Keturakio paraszta.

Iszjuokia tinginį ukininką ir netaupnias moteriszkasias: jo žmoną ir dukterį. Duktė beprotė — pluszkė dasileidžia vagystos, nori su bernu bėgti į Ameriką, bet nukeliauja tik lyg . . . pirties, kamę bernas aną uždaro, ir pats vienas iszdumia su pavogtais piningais.

10. „Ką daryti, kad sveiki butumeme ir ilgai gyvenumeme?“

11. Petro Armino rasztai“ geriausios lietuviszkos poezijos.

12. „Chr. Donelaiczio rasztai,“ seniausios lietuviszkos poezijos, ir svetimtaucziams žinomos.

13. „Kas teisybė, tai ne melas. „Paraszė A. isz B. puikios apysakelės isz lietuvių gyvenimo.

14. Gyvenimas Stepo „Raudnosio“ ketvirta dalis „Sziaulėniszkio Senėlio.“ Atspausta puikiai su paiszineleis p. Žytkaus. Sziaulėniszkis senelis — tai kg. Juozapas Dovidaitis (Davidavycze,) rektorius Varnių seminarijos- gimęs ir augęs Sziaulėnų parakvijoje. Labai butu naudinga tankiai iszgirsti apie „Gyvenimą Stepo Raudnosio“ tiems, kurie mėgia ariėkelę ir laiko ją už gerą daiktą.

15. „Trumpa peržvalga lietuviszkos darbų Amerikoje“. Amerikiecziams lietuviams naudinga kningelė; mus Dievas lyg szioł gelba nuo bedievių, panaszių į „szliupinius,“ dėlto ir kningelė nebus tiek interesinga, negut antroji dalis, parodanti, juog nė viens bedievis netiki tvirtai į savo bedievystę ir paojui užėjus tuojaus pameta ją. Nesuprantu vienok, kam kningelė pavadinta peržvalga „lietuviszkos“, kad ten yra tik peržvalga „bedievystės“ darbų, o ta vėl su lietuviszkos, kaip matyt isz pasiėlgimo amerikieczių neturi nėjokio sąryszio su lietuviszkos.

Margumynai.

Kokius daiktus gal padirbti iš popieriaus? Vargu rasti kitą tokią medžiagą, iš kurios galėtu padaryti tokią daugybę daiktų, kaip iš popierius. — Rytųszalies gyventojai jau seniai tą žinojo; iš popieriaus išdirbdavo gražius ir įvairius daiktus, o neretai ir langus užtiesdavo popierium, vietoje stiklo: mokėjo padirbti teip ploną, kad praleistu šviesą ir teip tvirtą, kad nebijotu nė lietaus, nė vėjo. — Vokietijoje dirba minkštus patašus iš smulkiai supjaustyto popieriaus. — Tie patys vokiečiai dirba žekes (panczyakas), kurios, sako, esą geresnes už kitokias, nės nepraleidžia drėgnumo ir šalčio. — Iš Vokietijos prasiplatino padkavos, padirbtos iš tam tikro popieriaus, dažyto klejuje ir varžyto maszynomis; jos už gelžines lengvesnės ir gludnesnės. Ant szv. Elenos salos dirba pypkes iš popieriaus, o Amerikoje dirba dantis, statomas į vietą iškriuszėjusių, pagedusių. — Storas popierius, sutaisytas iš lininių ryzagalių (lupatų), iš medžio arba iš sziaudų, geras yra įvairiems daiktams padaryti. Miestę Bergen (Norvegijoje) pastatė bažnyčią iš popierinių plytų, kurios buvo slogintos didžiausiais prietaisais ir mirkytos tam tikramę skystymę, kad nedegtu. Tokios plytos tvirtos, kaip gelžis. — Anglijoje iš popieriaus įtaisytas kilnojamas lignonbutis, kuriamę tilpsta 20 lovų. — Breslavos miestę yra kaminas 50 pėdų augsztumo, visas iš popieriaus plytų. — Apie mažesnius daiktus, dirbamus iš popieriaus, kaip antai: maiszus, baczkas, butelius, nėra ko ir raszyti, tai niekai, sulyginus su namais. — Popierinės rutįs (szybos) yra daus geresnės už stiklines tiems namams, kur auginami žolynai, dėlto kad užturi asztrius saulės spindulius, o praleidžia jos szilimą. — Iš popierius audžia ir audeklus, labai panaszius į szilkinus. — Dabar nelabai rasi tokį daiktą, kurio negalėtu padirbti iš popieriaus. Ant popieriaus raszome rasztus ir su popieriniais ratais juos vežioja miestuose.

Ir tai vaistas nuo choleros. Choleros laikę visdaugiausiai nukentėjo Delatino miestas (Galicijoje), bemaž ko vienais žydais užgyventas. Nusimynė žydai, regėdami,

kad kasdien daugiau jų eina į kapus ir išsimslyjo szioki vaistą: ant visų durų ir langų padėjo anglių kryžius ir sziokį paraszą: „schoin du gewein“ — jau czia buvo! vienok cholera, gal dėlto kad nebuvo teip mokyta, kaip anie žydėliai, žudė nabagų ir toliaus. Y.

Uoliniams (farforiniams) indams klejuoti. Neretai atsitinka sukulti uolinius (farforinius) indus, kurių valdytojas nenorėtu išmesti, bet nežino, kaip juos galima sukležuoti. Szitai czia paduodame lengvą budą. Paimk želatinos, smulkiai supjaustyk, idėk uolinin puodelin; antpilk uksusu nuo 50° ir szildyk ant ugnies, vien maiszdamas lik želatinai visai isztirpstant — klejai gatavi. Priesz pat klejuojant, reikia paszildyti lik pasidarys skysti; tadą skubina! patepk klejuojamąją vietą, bet plonai ir suspausk stiprai. Par sutką sudžiuna. Želatina turi buti bevarsė, t. y. bekoliorė. —

Nebijo szalto vandens szitokie klejai. Ant svaro paimk 6 dalis **realgaro**, antpilk 100 dalių spirito ir isztirpink; tadą pridėk 6 dalis **terpentino**. Antramę indę 6 dalis stalioriszku klejū su 6 dalimis **želatinos** isztirpink sziltamę vandenyje. Dabarcziui isztirpintą realgarą suszildyk ant ugnies, kaip tik atvirs, tadą tuojaus pilk atsargiai po truputį isz antrojo indo atsiras tirszta koszelė, kurią perkoszk per drobinį maiszelį ir angszcziai už korkuok. Priesz pat klejuojant paszildyk lik pasidarys skysta ir tadą klejuok, patepdamas pinzelaičiu. A. D.

Sustabdymas tekanczio kraujo. Užpilti žaizdą su smulkiausiai sutrintą kumponiją (kalifoniją), kur muzikantai smiczius sziuojuoja, bružuoją, ir aptverti. Ant didžios žaizdos reikia daug kumponijos. Buvo atsitikimas, kad jauczias perdurė su ragu arkliui krutinę ir padarė baisiai gilia žaizdą; vienok kumponiją kraują užturėjo. Tokiamę baisiamę atsitikimę, kad kraujas czieurkszliu begdamas nuplauna kumponiją, reikia ją dėti storai užbėrus ant marszkonės skaros ir pridėjus su ranką laikyti gerą valandą, ranką prie žaizdos prispaudus; paskui tankiai vien szviežią kumponiją barstyti ant žaizdos, senosios neszluostant žemyn. Kumponijos mileziukus visuomet reikia turėti su savim kokiamę nors indžiukę sukrautus, duokime, nedidžioje

butelkinėje. Su pjuklu, su kirviu, dalgiu, peiliu ar su kitu kuom nors pasižeidus, kuoskubiniausiai užpilti kumpo-
nijos milcziukų ir priturėti su ranką pakol kraujas nustos
tekėti, o paskui, vėl užbarsčius szviežių milcziukų, aptverti.
Kurie greitai užpila žaizdas su kumpo-
nijos milcziukais, tų
žaizdos greitai ir be skausmo užgyna.

**Apsejimas su karvėmis nekuriuose laikuose. Po
karvės turėjimo** nékuomet **nemilžti krekenos**, pakol pirmu
verszis nepažys. **Girdyti** tris kartus ant dienos vasardrungių
vandenimi, į vandenį dėti kvietinių atrubių ir saują
paprastos druskos, o vandenį vartoti, kuriamę par ilgesnį
laiką verdas sėmenis teip kad vanduo įgautu kleiszkumą.
Teip sutaisytu gerau girdyti par tris dienas.

Kad nereikalingos dalis **neskirias**, reikia duoti tris
sykius ant dienos po butelką sziteip sutaisyto skystimo.
Petruszkų sėklų vieną szaukstą; neturint sėklų imti į jų
vietą keturias druktas petruszkos žoles, smulkiausiai
supiaustyti, pridėti didelį cibulių ir gerą valandą ant geros
ugnies, aklaui uždengus virinti.

Kad karvės po vedimo negali gerai **nusiczystyti**, reikia
duoti gyvuoliui duoną, sumaiszytą su smulkiausiai su-
pjaustytu nedidžiu zuikio ausies. Kašnelių zuikio ausies
reikia imti nedidį szmocziuką, nės skaitos už smarkią gydyklą.
Vienas ukininkas tam netikėdamas ant sykio supiaustęs
cielą zuikio ausį ir su duonos minksztumą suminkęs uždavė;
trumpamę laikę po tokių gydyklų iszėjo karvei viduriai
laukan. Tą budą isztyrė V. Ignacas Misevyce.

Nuo pritvirtinės gyvuolio. Duoti kas dvi valandį pusę
kvartos vandens su rėmunės ir žlugiais virinto, pridėjus
vieną lūtą salėtros ir szeszis lūtus linines alyvos.

Nuo Redakcijos.

P. Autoriui „Tėvynės Varpų“ N. 8 „Varpo“ 96 m. Tamistai
iszmintingai padarei, pakėldamas savo „Atsiliepime“ pretensiją prie p. D.,
ne prie „T. S.“, nės tik par nepasergėjimą „T. S.“ patalpino žodžius,
kuriuos gal suprasti, kaip užgaunanczius asabą. Tamstos aptariamus žodžius
mes papeikiame, sutikdami su p. D. visuosę kituosę dalykuosę, kiek jie yra
aiszkūs. Atkartoti „Atsiliepimą“ „T. Sarge“ rodos nebus reikalo. 1. né
kokia gazeta ne atkartoja in extenso užmetimų sav duoda tik vietą teisinimos,
jei pripažįsta už reikalingą. 2. P. D. galės ir „Varpę“ perskaityti. 3. Raszy-
damas blazganas be pasigailėjimo, žinojei, kad ir Tamistos nieks negailėsys.

4. „Varpas“ reikalauja tokios satisfakcijos, kokios pats neduoda; exemptum: p. St. Garnys nepripažino prie begėdiszkos tusztybės ir kitų dalykų, užmestų „Varpo“, jam kaip autoriui „Terp skausmų į garbę“, o veiktui praszė par „Apžvalga“, kad „Varpas“ patalpintu jo iszsiteisinimą. 5. Rodos, augszcziaus padavadytos satisfakcijos vardan teisybės bus gana: jei nepaveizdėsimė, tik rokuokimės geruoja, szafitai.

P. Dėdei Atanzui. 25 rub. kaipo dovana dėl „T. S.“ su padėkajimu priėmė, lygiai kaip 8 r. 90 k. už „T. S.“

P. Kaziui. 10 rs. už „T. S.“ gavome. Dėkui už vargą.

P. Laivininko Szuneliui. Tamstos raszyti mokama, praszome kuo daugiausiai žinių isz savo kraszto. Słapyvarde perkeisk: par aiskai, antsztiks.

P. Embei. Seniaus prisiustas iszsemantis straipsnis apie „Varpo“ mokslą pasiliks musų tekoje: teip asztrių nenorėtumem spaudinti, nors szventą tiesą kalbi, negut prisireiks atmokėti kireziu už kirtį. Kitus jau atspaudėm. Meldžiame daugiau, fabisiausiai populiariszku

P. Ignotus'ui. 10 rs. apturėjome su juo didesniu džiaugsmu, kad netikėtai.

P. Vaiszgantui. 25 rs., dovanotus, kaipo gratifikaciją korektoriui „T. S.“, įdavėm paskirtai ypatai.

P. Ekecziai. 1 r. 60 k už „T. S.“ gavome.

P. Paistricziui. 90 r. gavome.

P. T. 10 r. apturėjome par J.

P. Szeszku. Užmanymas iszlieti paminklinius medalionus su Lietuvos arbais, laisvės emblemą ir Lietuvos patronu S. Kazimieru, yra geras, tiktai reikia įpaszyti koki malioriu, kad artistiszcai padarytu. Iszlieti galės Lwowe. Vienok su tuo dalyku da nėra ko skubyties: geriaus bus, jei tuos piningus Tamsta ant rasztų atidėsi; tas svarbesnis.

P. Stipinui. 10 rs. gavome. Szirdingai acziui!

P. Plikiui. 3 rs. už „T. S.“ apturejome.

Visus sandarbinukus praszome, kad neberaszytu č, i, ir ū vieton **cz, sz, ie** ir **uo**. Lai padarys tą, isz savojo persitikrinimo auką dėl praszcziokelių naudos.

Skaitytojus persergime, kad teip gudriai pasleptu gazetas, idant ciefa rota žandarų negaletų jų rasti.

P. Pažįstamam M. Nieko kito teip karsztai negeidaujame, kaip Tamstos straipsnius kiekvienamė sasiuė (T. S.) regėti.

P. P. B. Ne paliaukite ir ant ateinanzio laiko szelpę musajį laikrasztį naudingomis patarmėmis ir išpėjimais. Devizą permainemė pagal Tamstos linkėjimą.

P. A. D-giui. Aczių už korrespondencijas (isz Ringos ir Žaižuvos), praszome ir „T. S.“ szelpti, kad szelpete „Apžvalga“. Rankraszczius siuskite į Tilžę po adresu, parodytu kiekvienamė sasiuė „T. S.“

Prie szio No. 3 „T. S.“ yra lengvai atskiriamas ir be paciaus užlaikomas priedas: „**Dauglaukinė, arba vaismainiszkoji ukė.**“ — A. Sodieczio.

Atsakąs rėdaktorius **J. Łapinas Tilžėje**; prie jo siust rasztus, rankraszczius ir piningus; pas jį teipo-gi laikraszczio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Łapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas J. Szenke, Tilžėje.

Dauglaukinė,

arba

vaismainiszkoji ukė.

Pagal agronomą *K. Dmitrijev'ą.*

Žemės vaisingumą labai pakelia vaismainiszkoji, arba dauglaukinė ukė. Laikas jau ir lietuviams augsztaicziams panaikinti trilaukinę ukę ir įrengti dauglaukinę; žemaicziai jau be-maž-ko visur sėja paszarus (dobilus, timotus ir t. p.) ir labai isz to džiaugias, norints jie daro tiktai probas ir nevisai tesugeba prie regularno vaisių mainymo, kaip antai: sėja sziauduotuosius javus po sziauduotųjų, o teip daryti neiszpuola (kaip toliaus regėsime).

Lietuviai augsztaicziai paprastinai atsisako nuo dauglaukinės ukės dėlto, kad neiszmano, kaip tai reiktu apsiginti nuo iszkadų, laukams susimaiszius. Kalbame apie sodas (arba kaimas;) nės vienkiemiai, turėdami savo žemę aprubėšę (tai yra: vienamę gabalę), gali kaip tinkami iszskaidyti laukus. Bet, kad ir „rėžininkams“ (arba turintiesiems savo žemę padalytą į rėžius, arba szniurus) teipojau galima įrengti dauglaukinę ukę, tuojaus cziupnotinai iszparodysime.

Važinédami po Žemaitiją, gavome regėti įsistebétinų daiktą. Sztai, soda turinti 20 ukininkų, sztai kita turinti 30 ukininkų. Žemė iszdalyta rėžiais (szniurais). Teiraujames: „parodykite, kamę jusų pudymas? nės mes negalime atrasti; kamę jusų rugiai, kamę vasarojus? czia juk vis-kas sumiszęs . . .

— Teip, balandėli, szioje gadynėje prie musų niekamę nerasi, kad visa soda turētu pudymo lauką vienamę cielamę plotę; teipo-gi nerasi, kad visa soda turētu rugių ar vasarojaus laukus vienamę plotę. Žemę jug jau turime rėžiais padalytą, bet laukai yra sumiszę: czia vieno ukininko rugiai, o sztai szalip kitojo vasarojus, trecziojo antai dobilai, ketvirtojo žirniai, ir teip toliaus: sėja kožnas kamę ką pamislyjės. Atmenu, dvideszinti metų atgal, sodos turėdavo žemę į tris laukus dirbamą; tadą visos sodos pudymo rėžiai budavo tamę pacziamę gabalę, kitamę vėl visų ukininkų rugių lauko rėžiai, o trecziamę — visų vasarojus. Toje gadynėje turėdavome mažai rupesnio su gyvuolių ganymu, bet gyvuoliai buvo pusalkaniai, lietus, mažai tegaudavome pieno, srėbdavome juodą putrą . . . ir arkleliai buvo menki . . . ir viso-ko mažiaus tebuvo . . . Nuo to laiko, kaip įvedėme paszarų sėjimą, o žemę paskaidėme į daug laukų (5, 6), ir gyvuolius turime riebius, ir pieną per apvalų metą valgome, ganyklų lyg pat apsningant nepaspėjam iszganyti, paszaro užtektinai turime . . . ir javai geriaus paauga, nės mėszlų daugiaus gauname. E, balandėli, primokėk mums, ir tai mes nebegrįszim prie trilaukės ukės.

Tikriausias žinias esame gavę, jau ir ruskiai nekuriosę gubernijosę pradėję sėti paszarus. O reikia žinoti, juog ruskių valseczionių sodos yra labai didelės, po 50, po 60, kartais ir po 100 ir daugiaus ukininkų; žemės-gi jie turi labai po nedaug (po keletą deszintinių ant ukininko), rėžiai siaurucziai, ilgi be gašo. Tacziaus ir jie suprato, kad jau reikia pamesti trilaukę ukę. Tiktai lietuviai augsztaicziai vis dar nenori to daikto suprasti.

1888 m. galop vasario mėnesies pas poną Engelhardtą atėjo valseczionis ir padavė jam 87 rublius, praszydamas, kad partrauktų už tuos piningus sėklų dobilų ir timotų dėl visos sodos ukininkų. Tadą p. Engelhardt gyveno Smolensko gubernijoje. Tai yra tikras atsitikimas, kaip regis isz rasztų. Tai-gi

Smolensko gubernijoje vietomis valsezionių sėjama dobiškai ir timotai. 1886 m. Kaszinsko apskrityje Tveries gubernijoje vyresnybė atrado 70 bendrovių (obszczyzna), kurių valsezionis sėja dobišus ir timotus ir užlaiko dauglaukinę ukę. O reikia žinoti, koks jų ukiszkas padėjimas. Szitai jie gyvena labai didelėse sodose, žemės turi po keletą deszimtinų ant kožno ukininko, jų žemė iszdalyta labai siaurais ir be gało ilgais reželiais. Tacziaus jie pripažino už galimą daiktą pamesti triľaukinę ukę, įvedė dauglaukinę, per tatai kamę vieno rugiai, ten szalip kitojo atsirado pudymas, trecziojo vasarojus, ketvirtojo dobiškai, timotai, ir teip toliaus. Kaip jie nenugano vienas kitam javų ar paszarų? Samdydami piemenis, sulysta su jais, kad saugotu gyvuolius nuo iszkados, padėdami sztrafę; tadą jau piemenis gano atsidėje. Ir visi jie džiaugias isz tos atmainos, turi didesnę pelną isz žemės.

Tie faktai parodo, esant galima, ir didelėje sodoje žemę turint režiais padalytą, įrengti dauglaukinę ukę.

Visa bėda, lig kas pradžią padarys; o paskui jau nebepyks kaimynai, bet džiaugsis, didesnę pelną isz žemės gavę.

Bet reikia-gi aiskiaus iszguldyti —

Par ką dauglaukinė ukė pakelia žemės vaisingumą?

a) Žemė turi savyje įvairias sultis (syvų()); vienos augimės maitinasi pervis vienomis sultimis, kitos-kitomis, kaip antai: ľaputosios augimės gyvuoja pervis vienomis sultimis, sziauduotieji javai — kitomis sultimis pervis maitinasi; todėl negerai yra sėjant sziauduotuosius javus tuojaus po sziauduotjų, o ľaputuosius po ľaputųjų, bet reikia **mainyti vaisius**, arba javus, tai yra: po rugių reikia sėti ant tos vietos bulves ir szeriamuosius burokus, po to — avižas, miežius ir su jais vienkart pasėti dobišus, ir teip toliaus (veizdėk į tabelią). Per tatai sultis, isztrauktos isz to žemės gabało rugiams, ar miežiams, ar kviecziams, ar avižoms augant, įgainiui vėl atgrįžta, atsipildo mėszlais, dobiliena, atsigulėjimu ir t. t. lig pagaliaus priseina vėl ant tos vietos sėti sziauduotją javą. Nuo vaisių mainymo ir pats ukės budas vadinasi **vaismainiu**, arba dauglaukiniu — nuo paskaidymo žemės į daug ľaukų. Vaismainiszkojoje ukėje pirmucziausiai yra dabojama, kad sziauduotieji

javai įmainai butu sėjami su lapuotaisiais, tai yra: kad ant tos pacios vietos, kamę buvo sėjmet rugiai, ateinantį metų nesėtum avižų, miežių, kviečių.

b) Žemė reikalauja atsigulėjimo, atilsio, idant per tą laiką atgautu tas sultis, kurius javai iš jos ištraukė, išsulpėjo, bet geriausiai yra jei žemė ir per tą atilsio laiką išduoda vaisius; todėl sėjami yra dobilai ir kitos paszarinės žolės.

c) Trišaukinėje ukėje pudymas užima trečiąją dalį lauko, kuri tadą riogso tuszečia, neatneszdama jokio pelno, nes ir ganyklos iš pudymo yra visiszkai menkos. O daugšaukinėje ukėje pudymas užima visiszkai mažą dalelę dirvos, kuri prie to budama po dobilienę duoda labai gerą ganyklą gyvuoliams.

d) Trišaukinėje ukėje nėkuomet nėra užtektinai mėszlų, ir negalima kaip reikint žemę įtreszti. O daugšaukinėje ukėje tol daugiausiai mėszlų gaunama; prie to dobilai, timotai, lucerna ir kitos paszaro žolės labai įkreczia žemę, kaip tuojaus pertikrisime. Nuojėmus nuo dirvos rugius, kviečius, avižas ir miežius, palieka žemėje szaknių ir rugienų ne-daugiausiai kaip 200 pūdų ant deszintinės. O po dobilų ir lucernos pasilieka dirvoje lik 600 pūdų szaknių ir kełmuczių, kurios pudamos labai įtreszia dirvą.

e) Dobilų szaknis labai giliai lenda į žemę, todėl sultis išztraukia iš tokios gilumos žemės, iš kokios nėkoksai kitas jervas neiszztraukia; per tatau daugšaukinėje ukėje ir apatinioji žemės karta atnesza ukininkui pelną.

f) Dobilai, timotai ir k. sėjamieji paszarai duoda labai daug paszaro, apie 300 pūdų nuo deszintinos, tai yra 1 dobilų deszintina tiek duoda paszaro, kiek 3 ar 4 deszintinos szejpiau pievos. Su daugumu paszaro ir gyvuolius turėti geresnius, ir mėszlo daugiausiai.

g) Trišaukinėje ukėje, aparus pudymą, pritrucksti ganyklos; o daugšaukinėje ukėje turi dobilienę, duodanczia puikiausia ganyklą.

h) Varpucziai ir kitos piktažolės per iszmingą vaismaiską ukę ilgainiui isznyksta.

Paveiksłas szesziałaukinės ukės,

musiems ukininkams - valsezionims labiausiai pritinkas, dėlto kad per jį nenusimažins grūdų (rugių, miežių, avižų,) sėja, ko labai linkėja musieji ukininkai.

1. Žieminiai javai.
2. Dobilai : gabalas szienui, kitas gabalas ganyklai.
3. Pudymas dobilinis.
4. Žieminiai javai.
5. Avižos, miežiai, bulvės.
6. Pudymas ir žirniai.

Linų sėja ezia nėra patalpinta, dėlto kad jie nevisur tėra sėjami. Dauglaukinėje ukėje linai sėjami yra po dobilų ir po kitų paszarinių žolių, teipogi po bulvių ir po sziemųjų burokų, morkų.

Szitokia szes:ialaukinė ukė ipatingai valsezionims labai dera, nės ji turi tiek pat žieminių javų, kiek trilaukė, prie to pereiti nuo trilaukinės ukės ant szeszialaukinės labai lengva, teip juog kiekvienas pigiai gali ją suprasti ir prie savęs įrengti.

Dalydamas laukus dabok, kad į kožną isz tų szeszių laukų turėtum genesį (kur iszginti gyvuolius) ir kad visi laukai butu maž-daug lygūs.

Dėl aiskzesnio supratimo, paduodame ezia tabelią, pagal kurią turi buti įrengta szeszialaukinė ukė su vaisių mainymu.

Pamislyk sau, kad tie tris plotai terp storųjų linijų yra tai tavo tris laukai : rugiai, pudymas ir vasarojus.

Pirmojo meto, pavasarį pasėk ant rugių dobilus, tiktai ne ant viso rugių lauko, bet ant pusės rugių lauko.

1 met.	Žieminiai javai		Pudymas ir žirniai		Vasarojus.		
2 met.	Dobilai		Žiemiai javai		pudymas ir žirniai		
	vasa- rojus.	bul- vės.					
3 met.	pudymas dobilinis		pudy- mas	žirniai	Dobilai		
					vasa- rojus.	bul- vės	
4 met.	Žieminiai javai.		pudymas dobilinis		pudy- rojus. bul- vės		
					vasa- rojus.	bul- vės	
5 met.	vasa- rojus.		Dobilai		Žieminiai javai		
	bul- vės						
6 met.	pudy- mas.		pudymas dobilinis		vasa- rojus.		
	žirniai				bul- vės		
7 met.	Žieminiai javai		pudy- mas		pudy- rojus.		
			žirniai		bul- vės		
8 met.	Dobilai		Žieminiai javai		Žieminiai javai		
9 met.	pudymas dobilinis		pudy- mas.		vasa- rojus.		
			žirniai		bul- vės		
		Dobilai		Žieminiai javai		Žieminiai javai.	

Antrąjį metą, pavasarį, ant rugių pasėk dobilus, bet teipogi tiktai pusę rugių lauko, ne cielą.

Trečiajį metą vėl teip-pat atsiryšk su rugių lauku. Kaip tolesniai reikia mainyti vaisius, parodo tabelia.

Mieszlais apvežti butinai reikia iš tų szeszių laukų du lauku, tai yra: dobilinį pudymą, grynąjį pudymą ir tą dirvą, kamę keti sėti žirnius.

Galima suprasti, kad szitokia szeszialaukinė ukė yra tai ta pati senobiszkoji triľaukė, tiktai su doblų sėjimu ir vaisių mainymu.

Bet neįkalbame nėvienam, buk tas szeszialaukinės ukės paveikslas yra visugeriausias; kitas ukininkas gali daug geresnę įvesti ukę su paszarų sėjimu ir vaisių mainymu. Kiekvienas tedarai, kaip jam yra visugeriausiai. Tiktai pradadantiems vaismainiszkają ukę szitie paveikslai gali atneszti naudą.

Paveikslas ukės ant 8 laukų.

1. Žieminiai javai (po mėszlo).
2. Bulvės — žirniai.
3. Vasarojus — žieminiai javai, antsėti dobilais ir kitais paszarais.
4. Dobilai.
5. Ganykla.
6. Žieminiai javai (po mėszlo).
7. Vasarojus.
8. Pudymas.

Paveikslas ukės ant 10 laukų.

1. Pudymas numėszluotas,
2. žieminiai javai.
3. vasarojus,
4. dobilai pjaunamiejie,
5. dobilai ganomiejie (ganykla),
6. pudymas dobilinis (numėszluotas),
7. žieminiai javai,
8. bulvės,
9. žirniai,
10. žeminiai javai.

arba

1. žieminiai javai (po mėszlo),
2. žirniai,
3. žieminiai javai,
4. pudymas numėszluotas,
5. žieminiai javai,
6. bulvės,
7. vasarojus,
8. dobilai pjaunamieji,
9. dobilai ganomieji (ganykla),
10. pudymas dobilinis.

Visuotinos taisyklės prie vaismainiszkosios ukės:

1) mėszlus ten vežk, isz kur taries gausis neabejotiną pelną;

2) nesėk sziauduotųjų javų po sziauduotųjų, lapuotųjų po lapuotųjų; bet po sziauduotųjų sėk lapuotuosius, o po lapuotųjų sziauduotuosius, idant dirva per tokias atmainas vaisių atgautu vėl vaisingumą;

3) su ganykla teip apsirokuok, kad aparęs pudymą, turėtum kamę gyvuolius ganyti;

4) jei mažai teturi žemės, neskaidyk jos į labai daug laukų, kad laukai nebutu perdaug smulkūs.

5) Ant tos pacios vietos nesėk dobilų pirmiaus kaip per 6 arba 7 metus.

Visu svarbiausioji taisyklė vaismainiszkosios ukės yra ta: kamę szimet buvo rugiai ir žieminiai kviečiai, ant tos vietos ateinantį metą nesėk avižų, miežių, vasarinių kviečių, o kamę szimet buvo miežiai, ateinantį metą nebesėk ten-pat nė miežių, nė avižų, ir teip toliaus. Trumpai sakant:

varpuotųjų javų nesėk po varpuotųjų.

Sėjamosios paszaro žolės. Jų sėja ir szienavimas.

Liki mūsų krasztę nebuvo įrengta dauglaukinė ukė, maž-ką težinojo ukininkai apie dobilus ir kitas sėjamasias žoles; tiktai dauglaukinei; arba vaismainiszkajai ukei kamę-ne-kamę radusis, pripažinta didelis naudingumas sėjamųjų žolių. Vaismainiszkoji ukė be sėjamųjų žolių yra lig vežimas be ratų (tekinių). Geras ukininkas turi dideliai daboti paszarinių žolių sēją. Be dobilų,

yra dar ir kitos sėjamosios žolės; išz eilios ir apie jas bus pasakyta.

1. **Apie raudonuosius dobilus.** (*Trifolium pratense*). Raudonųjų dobilų yra dvi veisli: **ankstyboji** ir **velyboji**. Ankstybieji dobilai nepauga taip dideli kaip velybieji, anksciaus pražysta ir daugiau duoda sėklos. Velybieji dobilai išauga labiaus į stabarus ir lapus ir ilgai žaliuoja; daugiau duoda paszaro, o mažai žiedų ir sėklos. Patogiaus yra sėjant abidvi veisli: tuokart juoba nepritruksi ganyklos.

Sėjami yra dobilai visuomet virszun žieminių arba vasarinių varpuotųjų javų. Virszun rugių sėja nuo pavasario labai anksti, vos sniegui ant dirvų nutirpus; arba galima sėti truputį paskiaus, kad jau rugiai pradeda želti. Pasėjęs teip ir palikk; czia nereikia nė akėti, nė kito nieko daryti.

Virszun varpuotojo vasarojaus, kaip szitai: virszun avižų, dobilai yra sėjami sziteip: apakėjęs vasarojų, pasėk dobilus ir vėl apakėk.

Ant deszimtinos užtenka vieno puodo dobilų sėklos. Priesz sėjant, dobilų sėklą sumaiszyk su smiltimis arba su smulkią žemę, kad lygiaus pasisėtų. Labai svarbu yra lygiai pasėjus, nės tuszcziosiosę vietosę išimeta varpucziai ir visą dirvą subjaurioja.

Juo geriaus bus iszdirbta dirva, juo derės dobilai. Labai jie dera pasėjus į vasarojų po bulvių ant szviežio mėszlo.

Nupjovus javus, dobilai pradeda spėrius augti; tuomet, jei anie yra derlūs, galima ant jų ganyti gyvuolius, o jei menki — tuokart neleisk ant jų gyvuolių. Visuomet keturiomis nedėliomis pirma pradedant szalti reikia paliauti leidžius į sziumetinę dobilieną gyvuolius, kad priesz szalczius sustiprėtų.

Kaip szienaujami yra dobilai?

Raudonuosius dobilus norint pjauti szėkui, nereikia laukti lig pražystant. Nuo dobilų szėko, o teipojau ir nuo gausingos ganyklos, gyvuoliai tankiai suserga vidurių iszputimu, nuo kurio neretai ir padvesia: todėl szėką duoda maiszydami su sziaudais arba szieniu, bet tiktai nuo pradžios, nės paskui pripranta, o ant derlios dobilienos leisdamas gyvuolius (karves), dabok kad neperšiestu, įpatingai su rasą.

Į szieną pjaunami yra tuomet, kad jau didžioji jų pusė yra szūdydusi. Senus, sukietėjusius dobilus gyvuoliai nenoriai beėda.

Nupjauti dobilai tepagulie dieną arba dvi pradalgiuose, lig apdžius nuo virszaus, tadą apversk ant kito szono; ir sziam szonui apdžiuvus, sugrėbk į mažas kruvėles, kad tik abiom rankom galėtum apkabinti, ir dabok kad tos kruvėlės gulėtu liuosos, nė maž nesuspaustos — teip tedžiunie; nuo rytais, truputį apdžiuvus rasai, apvartyk kruvelės ant kito szono, atsargiai papurindamas.

Kaip gali pažinti, ar dobilai iszdžiuvę? Paimk saujele stambarų (stiebu), sudėk į buntelį ir laužk — jei didžioji pusė jų lengvai luszta, tai dobilus jau galima vežti arba krauti į kupetas.

Gerai įsidėmėk: dobilai negalima teip-pat džiiovinti, kaip pievos szieną, dėlto kad iszkraczius po dirvą ir iszdžiovinus, tokiu būdu nubirėtu lapeliai ir paliktu vieni patiš stamburai (stiebai), ir paszaras tuokart iszeitu mažos verczios. Todėl-gi ir džiovina dobilus nekapstydami po dirvą, bet kruvelėsa, iszpirmo mažose, paskui didelesnėse, ir teip toliaus lig visai iszdžiunant.

Kiti ūkininkai teip szienauja: nupjautus dobilus palieka pradalgiuose lig truputį apvystant; paskui, sugrėbsto į mažus pėdelius, kuriuos nerisztus ir sustato (lig javus) kuodus užsukdami. Teip jie bestovėdami ir iszdžiuna, nė lytingų orų nebijodami.

Dėl geresnio iszdžiuvimo, kiti dirba teip vadinamuosius „ožius“. Yra tai tris szakotos kartis, nuo virszaus surisztos draugėn vytimis, o nuo apaczios iszkėstos (iszplėstos). Ant szakų deda žagarus karteles, ant kurių ir sudžiauna nupjautus ir apvytusius isz pradalgių dobilus. Ant to ir baigias visas darbas, ir ūkininkas gali buti visai pakajingas su savo dobilais: jie džius geriausiai ir nepažeisti per bus visus lietus, nės lietaus vanduo veikia nuo jų nuvarva, o saulė ir vėjas iszdžiovina juos.

Dobilai pjaunami yra du sykiu per vasarą; sėklai galima palikti ar nuo pirmosios, ar nuo antrosios pjuties, tiktai pirmoji pjutis paprastinai nedaug teturi sėklos. Visugeriausioji sėkla yra isz antrosios pjuties, jeigu pirmoji pjutis buvo toje vietoje ankstyba, tai yra: lig žiedams nevisiszikai iszsiskleidus.

Kulti dobilus užvisgeriaus yra per didelius szalczius (arba speigus). Norints dobilų kulimas priguli prie gudrių darbų, bet geriaus yra turint savąją sėklą, nės pirktinoji nevisuomet pavyksta, prie to yra gan brangi.

Antrisiais metais dobilai duoda dar vievą pjūtį, bet ant gerai iszgyventos žemės. O ant silpnos dirvos dobilai antrisiais metais vietomis tesuželia, o plikiasias vietas apgali varputis, kurs sudergia dirvą. Todėl ant kurių antrisiais metais dobilai pranyksta, geriaus yra sėjant raudonuosius dobilus sumaiszytus su baltisiais ir su sėjamosiomis žolėmis: tuokart, antriais metais raudoniems dobilams pranykus, suželia baltieji dobilai ir tos žolės, o varpucziai negaus dėl savės vietos. Ant 6 kvartų raudonųjų dobilų pridedama 1 kvarta sėjamųjų žolių.

2. Dobilai baltieji (*Trifolium repens*).

Baltiems dobilams nereikia teip geros žemės, kaip raudoniems: jie auga gerai ir ant menkos dirvos. Baltieji dobilai mažesni tepaauga už raudonuosius, mažiaus teduoda szieno, užtatai geresnę ganyklą, o tankiai suželdami, dideliai taiso žemę. Raudonieji dobilai antruosiuosę metuosę nyksta ir menką teduoda ganyklą, o dar menkesnę trecziaisiais metais. Bet baltieji dobilai netiktai veikia atauga po nupjovimo, bet dar patis vien be pertrukio vaisosi savaimi isz nubirėjusių sėklos grudelių. Labai naudinga ukininkui sėjant abejus dobilus.

Sėjami yra teip-pat, kaip ir raudonieji; tiktai jų sėklos per pusę mažiaus teiszeina, t. y. užtenka 20 svarų ant deszimtinos. Beveik nėkuomet nėra sėjami patis vieni, bet sumaiszyti su kitomis sėjamosiomis žolėmis. Jema 2 dali baltųjų dobilų ir 1 dalis žolių.

Su pjutimi ir ganyklą baltųjų dobilų teip-pat reikia apsieiti, kaip su raudonaisiais. Bet jei maiszyti yra su kitomis žolėmis, tuokart nebereikia bijoties vodyjimo dėl bandos (galvijų). Baltieji dobilai daugiaus duoda sėklos ir lengviaus iszsikulia.

Žvėdiszkiai dobilai dera ir ant szlapių dirvų. Jie vieną pjūtį teduoda.

3. **Lucerna** (lotiniskai *Medicago sativa*). Lucerna mėlynoji geroje žemėje isztervia bent 10 metų neatsėta, duoda labai daug szėko ir ganyklą; galima ir džiovinti. Sėjama yra virszun kitų javų, kaip dobilai; sėklos ima 30 svarų ant deszimtino, primaiszydami penktąją dalį dobilų raudonųjų. Dėlto kad lucerna tiktai trecziuosę metuosę visiszkai suželia, o antruosę metuosę

dar nevisiskai žemę teapdengia; o raudonieji dobilai pasėti su lucerną, jau antrosę metuosę apdengia žemę ir nebeleidžia želti varpucziams; treciuosę-gi metuosę iszynksta ir palieka vietą lucernai. Pirmąją rudenį nereikia nė trupuczio ganyti ant lucernos, kad neiszszałtų žiemą. Antruosiuosę metuosę reikia ją pjauti pirma žydėjimo, dėlto kad pražydusi sukieti ir nustoja savosios verczios. Lucerna nuo pavasario ankscziaus suželia už dobilus ir anksti duoda gerą paszarą; prio to, ji tankiai duodasi pjauti, po koźnos pjuties da derliaus ataugdama: ji duoda 3 ir 4 pjutis per vasarą.

Kas metai priesz žiemą reikia ją apmėsžuoti, o neturint dėl jos mėsžu, jo vieton galima vartoti bulvinojus, sziaudus nuo senų stogų ir kitus panaszius szlamsztus. Priesz žiemą apkratyti dirvą, o pavasari, dirvai apdžiuvus, reikia tuos szlamsztus nugriebstyti ir praszalinti, ir tuojaus lucerną apakėti.

Kita veislė lucernos, teip vadinamoji lucerną smiltinė*), dera ant smiltėtų dirvų, želia lig 3 ar 4 metų neatsėta.

Lucerna apvynainė**) turi stiebelius sugulsius ant žemės, repliojanczius; istveria 2 metus neatsėta. Auga koźnoje žemėje, bet vartojama yra daugiausiai tiktai žolių misziniamis į ganyklą.

4. Timotai (Phleum pratense).

Timotai yra žolė daugmetinė ir pasėjus duoda gerą szieną nuo ketverių lig asztuonerių metų, ir ilgesniai, neatsėta. Pjaunama du kartu per vasarą. Dera visokioje žemėje, bet labjausiai lengvoje, drėgnoje, teip-pat vyksta iszdžiovintoje pelkėje (bafoje) ir ant parkasų pylimų. Žemėje iszpurpusioje, ipatingai smiltėtoje, ta žolė savo szaknimis sutvirtina gruntą.

Bet dobilai yra naudingesni už timotus, ir timotus sėja sumaiszė su dobilais su tuom iszrokavimu, kad dobilai ar derės, ar neužderės, o timotai visuomet užderės. Timotai labai pridarko dirvą tavo szaknimis. Nekurie ukininkai iszkasę parkasus szlapojoje pievoje dėl jos pasausinimo, ant tų parkasų pylimų pasėja avižas su timotais ir gauna gausingiausią pjūtį žolės lig

*) lotiniszka *Medicago media*.

**) lotiniszka *Medicago lupulina*,

rugiai didelės, o po to timotai patįs savaimi, neatsėti, derliai želia dar bent kelis metus.

Timotai sėjami yra teip-pat, kaip ir dobilai.

5. Kitos sėjamosios žolės.

Labai naudinga yra sėjant paszaro žoles sumaiszytas, dėl szių priežasczių: 1) sumaiszytos žolės daug sveikesnės yra gyvuoliams, nės ant grynų dobilinių ganyklų gyvuoliai kartais pavojingai suserga vidurių iszputimu nuo persiėdimo, o sumaiszytų žolių ganyklos nėkuomet nepavodyja; 2) szienaujant, maiszyta žolė, veikesniai iszdžiuna; 3) jei viena žolė neužderės dėl kokių norints priežasczių, tad antroji žolė užstos savo vykimu pirmosios nederėjimą.

Reikia žinoti, juog maiszant reikia imti daugiau tos žolės, kuriai labjaus vieta patinka. Vienos paczios žolės nėkuomet nėra sėjamos, bet maiszant jas su dobilais raudonaisiais arba baltaisiais, pagal žemės gatunką.

Szitos yra žolės paprastinai sėjamos gudriųjų ukininkų:

dactylis glomerata (kamula tulingoji),
phleum pratense (timotai),
lolium italicum (tilszkė valakiszkė),
alopecurus pratensis (koczėlas pievinis),
festuca fluitans (eraiczinas juriojantysis),
poa pratensis (Žalvė pievinė),
agrestis spica venti
avena flavescens (vizgė auksainė),
anthoxanthum odoratum (kvapingasis gardunytis),
holcus lanatus (balta vilnuotoji),
festuca ovina,
festuca duriusecula,
poterium sanguisorba,
carum carvi (kmynai),
achillea millefolium (krauninkas),
lotus tetragonolobus.

Tycziomis padėjome lotiniszkus žolių vardus, dėl to kad kiekviena sėklų krautuvė juos žino.

Kaip reikia ganyti gyvuolius ant dobilienų?

Kuogeriausiai yra arklius ir karves pririsztus ganant ant dobilienų, dėlto kad kaip tiktai apmina žolę, paskui nebenori jos būti; pertatai geriausi ganykla neužkakina gyvuolių. O riziant reikia teip nutaisyti, kad gyvuolis tik isz vienos pusės turētu preinamą szviežią žolę; tą vietą apėdus, pakelk truputį toliaus į prieszakį; teip daroma dėl skašos, kad ir mažo dobilienos gabalėlio ant ilgo laiko užtektų.

Gyvuoliai nuo liesios ganyklos įvaryti dobilienon, su didiliu gobėjimu puola būti ir persiėda, isz to gaudami pavojingą vidurių iszputimo ligą; todėl piemuo turi su atidą daboti, kad gyvuoliai nepersiėstu dobilų, bet truputį paganęs ant dobilienos, turi vėl ginti juos į pievą, kad žolės pasiėstų; paskui vėl gali ginti į dobilieną ir teip toliaus.

A. Sodietis.

LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKA

00200758912 0

P-1110